

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Michaela Cengrová

Mravnostní kriminalita a její prevence

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 22. 2. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 145 975 znaků včetně mezer.

.....
Mgr. Michaela Cengrová

V Praze dne 22. 2. 2022

Na tomto místě bych ráda poděkovala především JUDr. Lukáši Bohuslavovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky, za jeho laskavé vedení, a především za jeho velkou trpělivost. Velké díky patří také mé drahé kamarádce a kolegyni, Mgr. Petře Bernklau, která mi byla po celou dobu studia velkou oporou, inspirací a vzorem. Děkuji také celé své rodině, rodičům, partnerovi, dceři a sestřám za podporu, pomoc a trpělivost v průběhu celého mého studia.

Obsah

Úvod	1
1. Sexualita	3
2. Mravnost a mravnostní kriminalita	6
2.1. Mravnost a sexualita.....	6
2.2. Mravnostní kriminalita	7
2.3. Mravnostní trestné činy a jejich dělení.....	9
3. Pachatelé a oběti mravnostní kriminality	14
3.1. Pachatelé mravnostní kriminality	14
3.2. Oběť mravnostní kriminality a její zákonná úprava.....	17
3.2.1. Oběť jako viktimologický pojem	21
4. Prevence mravnostní kriminality.....	26
4.1. Prevence kriminality obecně	26
4.2. Prevence kriminality a její třídění	27
4.3. Prevence mravnostní kriminality.....	31
5. Vybrané mravnostní trestné činy a jejich prevence.....	35
5.1. Trestný čin znásilnění a jeho prevence.....	35
5.1.1. Česká právní úprava trestného činu znásilnění	35
5.1.2. Kritika české právní úpravy trestného činu znásilnění.....	40
5.1.3. Prevence trestného činu znásilnění	44
5.2. Trestný čin pohlavního zneužití a jeho prevence	47
5.2.1. Česká právní úprava trestného činu pohlavního zneužití.....	48
5.2.2. Prevence trestného činu pohlavního zneužití.....	50
Závěr	56
Seznam použitých zdrojů	58
Abstrakt.....	64
Abstract	65

Úvod

Jen málokteré trestné činy vzbuzují ve společnosti tak vášnivé a rozporuplné reakce jako právě trestné činy spadající do kategorie mravnostní kriminality. Společenská aktuálnost a závažnost mravnostních trestných činů, pozvolné změny ve společenském paradigmatu, stejně jako otevírající se veřejná debata o sexuálním násilí byly důvodem, proč si jako předmět zkoumání své diplomové práce autorka zvolila právě téma mravnostní kriminality a její prevence.

Předkládaná diplomová práce nesoucí název *Mravnostní kriminalita a její prevence* má za cíl podat hlubší přehled této problematiky a zmapovat současné trendy v oblasti mravnostní kriminality, a to především s akcentem na sexuální trestné činy. Za tímto účelem je práce rozdělena do pěti na sebe navazujících kapitol.

První část práce je teoretická a v obecné rovině vymezuje základní pojmy, se kterými se bude v diplomové práci pracovat. Druhá část práce má praktický ráz a je zaměřená na konkrétní mravnostní trestné činy, jejich právní úpravu a možnosti prevence.

Mravnostní kriminalita je definována jako kriminalita, která je spjatá s lidským sexuálním pudem. Z tohoto důvodu se první kapitola práce bude věnovat vymezení pojmu lidská sexualita a sexuální pud. V této kapitole se autorka pokusí představit, jak proměnlivé může být pojetí toho, co lze v rámci lidské sexuality považovat za normální a co nikoliv.

Druhá kapitola práce je věnována tématu mravnostní kriminality. V rámci této kapitoly bude jako první vymezen pojem mravnosti a mravního řádu, jeho místo mezi jednotlivými normativními systémy, vztah mravnosti k právnímu řádu a také to, jak se vzájemně ovlivňuje oblast mravnosti a lidské sexuality. Následně bude vymezen a definován pojem mravnostní kriminality. Budou představeny jednotlivé mravnostní trestné činy a možnosti jejich dělení dle rozdílných kritérií.

Třetí kapitola práce se zabývá neméně důležitým pojmy, a to pachatelem a obětí mravnostních trestných činů. Pojem pachatele bude v práci vymezen jak trestněprávně, tak kriminologicky. Představeno bude dělení pachatelů mravnostní kriminality na pachatele deviantní a nedevariantní. Podobně bude vysvětlen i pojem oběti. Bude podána definice trestněprávní a definice viktimologická. Vysvětleny budou termíny jako viktimnost, viktimizace primární a sekundární i jejich mechanismy.

Čtvrtá kapitola diplomové práce se věnuje tématu prevence mravnostní kriminality. Prvním krokem v rámci této kapitoly bude obecné vymezení termínu prevence kriminality a její třídění dle různého obsahového zaměření. Následně se autorka pokusí předeštit

možnosti prevence mravnostní kriminality, a to s ohledem na kriminologicky odlišné skupiny trestných činů, které jsou zahrnovány pod pojem mravnostní kriminality. Představeny budou možnosti prevence z pozice potenciálních obětí, ale i z pozice případných pachatelů.

Pátá kapitola je považována za praktickou část předkládané diplomové práce, ve které by měly být zohledněny teoretické poznatky získané v předchozích kapitolách. Účelem této kapitoly je podrobněji se věnovat vybraným mravnostním trestným činům, jejich právní úpravě a konkrétním možnostem prevence. V rámci své diplomové práce se autorka rozhodla zaměřit se na trestné činy znásilnění a pohlavního zneužití.

1. Sexualita

Předkládaná diplomová práce se zabývá tématem mravnostní kriminality a její prevence. Mravnostní kriminalitu lze obecně definovat jako kriminalitu, která je spjata s lidským sexuálním pudem. Pro účely práce je proto záhodno alespoň krátce vymezit pojem sexuálního pudu a lidské sexuality.

Pudy obecně jsou biologické tendence a reakce skládající se z nepodmíněných i podmíněných reflexů, které jsou druhově stálé a zajišťují nezbytné potřeby jedince. Jsou vázány na emoce a typický je pro ně pocit puzení a potřeba toto puzení uspokojit. Toto puzení lze popsat jako určité vnitřní napětí, jehož uspokojení je spojeno s pocitem libosti a úlevy. Na rozdíl od instinktů, které lze chápat jako „*hierarchicky uspořádané stereotypní reakce, které jsou podkladem elementárního instinktivního chování*“¹, pudy mají obsah a směr, znají svůj cíl a vyznačují se jistou individuální variabilitou. Pudy a instinkty jsou staré zakódované biologické mechanismy, které obstarávají základní postoje a formy chování, jež zajišťují nezbytné potřeby jednotlivce.

Pudy jsou děleny na pud zachování rodu, kam spadá právě pud sexuální, a také pud péče o potomstvo, dále lze zmínit pud zachování jedince (obživný, sebezáchovný, orientační), pud sdružovací (sociální) či pud zpříjemnění existence (sebeuplatnění, vlastnický). Sexuální pud u lidí dozrává později a je ovlivňován především psychosociálně. Hlavními komponenty sexuálního pudu jsou pohlavní identita, pohlavní role, pohlavní orientace a sexuální aktivita. Koncepce sexuálního pudu říká, že sex je podobnou potřebou jako potrava a jeho nedostatek pudí člověka k uspokojení takového nedostatku. Pokud je tohoto uspokojení dosaženo, vnitřní tlak se tím uvolní a je dosaženo dočasné homeostázy.²

Lidské sexuální chování ale nelze redukovat pouze na pohlavní vzrušení a pocitové vyvrcholení. Do sexuálního chování spadá celá řada různých aktivit. „*Sexuální chování je určováno komunikačním procesem na podkladě dílčích motivačních stavů, kdy člověk na specifické sexuální podněty odpovídá specifickými sexuálními reakcemi... sexuální chování tedy není vysvětlitelné jednotným sexuálním pudem.*“³

Širším pojmem, který tyto různé složky lidského sexuálního chování zastřešuje, je pojem sexualita. Lidská sexualita je komplexním fenoménem, jenž je integrální součástí

---

¹ PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4332-5, s. 37.

² Psychofyziologie lidské sexuality. In: *Wikiskripta* [online]. Strana naposledy editována 2021-02-11 [cit. 2022-01-03]. Dostupné z https://www.wikiskripta.eu/w/Psychofyziologie_lidsk%C3%A9_sexuality

³ PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4332-5, s. 173.

lidské osobnosti. Lze ji definovat jako jednu ze základních vlastností a potřeb člověka, která zajišťuje (nejen a mimo jiné) reprodukci lidského rodu a promítá se do sexuálního chování. Definici lidské sexuality je možné nalézt například v Deklaraci sexuálních práv⁴. V této deklaraci je sexualita uznána jako „ústřední aspekt lidského života, který zahrnuje sex, genderovou identitu a role, sexuální orientaci, požitek, intimitu a reprodukci. Sexualita je prožívána a vyjadřována v myšlenkách, fantaziích, touhách, přesvědčeních, postojích, hodnotách, chování, praktikách, rolích a vztazích... Sexualita je zdrojem potěšení a pohody⁵ a přispívá k celkovému naplnění a uspokojení. Sexualita je ovlivněna interakcemi biologických, psychologických, sociálních, ekonomických, politických, kulturních, právních, historických, náboženských a duchovních faktorů.“⁶

Jaké projevy sexuality lze považovat za normální? Pavlovský uvádí, že normální lidská sexuální motivace je obecně charakterizovaná pevnou sexuální identifikací spojenou s dobře osvojenou sexuální rolí; erotickou preferencí objektu opačného pohlaví; sexuální zralostí apetovaného objektu; kooperací partnera; vzájemností a aktuálně společensky akceptovanou technikou sexuální interakce.⁷ Výše zmíněná kritéria ale v žádném případě nelze považovat za univerzální. Kritéria normální lidské sexuální motivace jsou modifikována jednotlivými kulturními rozdíly (náboženství, tradice, výchova), ale také historicky. Jinými slovy, sociální a kulturní normy sexuálního chování lze v oblasti sexuality užívat vždy pouze s vědomím jejich omezené místně kulturní i dobové platnosti.⁸

Rozdíly mezi jednotlivými kulturami lze demonstrovat na několika příkladech. V rámci jednotlivých států se například liší zákonem určená věková hranice pro legální pohlavní styk. Zásadně se liší postoj společnosti k předmanželskému sexu, tedy pohlavnímu styku před uzavřením manželství. Předmanželský sex je v našem kulturním okruhu běžnou záležitostí, která nikoho nepohoršuje, naopak je běžné, že člověk před uzavřením manželství vede sexuální život, přičemž může vystřídat i několik různých partnerů. V některých zemích je předmanželský sex považován za nemorální, jinde je dokonce trestný.⁹ Trestné může být

---

⁴ Deklarace sexuálních práv, pod záštitou organizace The World Association for Sexual Health (WAS), byla vyhlášena v roce 1997 ve španělské Valencii na 13. světovém kongresu sexuologie a poté dostala několika změn. Poslední revize proběhla v roce 2014 a v současné podobě tato deklarace čítá 16 sexuálních práv.

⁵ V angličtině výraz „wellbeing“, doslova „dobré bytí“, který nemá přesný český ekvivalent.

⁶ KISMUDI, Eszter a kol. Sexual Rights as Human Rights: A Guide for the WAS Declaration of Sexual Rights. *International Journal of Sexual Health* [online]. 29(sup1) [cit. 2022-01-03]. ISSN 1931-762X. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/318384564_Sexual_Rights_as_Human_Rights_A_Guide_for_the_WA_S_Declaration_of_Sexual_Rights

⁷ PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4332-5, s. 174.

⁸ Tamtéž, s. 174.

⁹ Například v Indonésii či Saudské Arábii.

dokonce i společné soužití nesezdaného páru. Autorka považuje za vhodné zmínit také bigamii, která je v některých zemích (zejména v muslimských) legálním způsobem manželství, zatímco v České republice se jedná o trestný čin dvojího manželství.

Proměnlivost toho, co lze v rámci lidské sexuality považovat za normální, je také možné ilustrovat na přístupu společnosti k homosexualitě. Homosexualita byla například ve starověkém Řecku zcela běžnou záležitostí, stejně tak byla tolerována v antickém Římě. Staří Germáni a Slované přitom homosexualitu trestali utopením v močálu, ve starém Izraeli se trestala ukamenováním.¹⁰ Trestnost homosexuálního styku byla v Československu zrušena již v 60. letech 20. století.¹¹ Česká republika je považována v tomto směru za liberální zemi. Platí zákaz diskriminace na základě sexuální orientace, který se promítá do mnoha právních předpisů¹² a od roku 2006 lze v České republice uzavřít registrované partnerství.¹³ Homosexualita je ale i nadále kriminalizovaná v mnoha státech světa, přičemž „projevy homosexuality“ mohou být trestány pokutou, vězením, doživotním vězením, ale také smrtí.¹⁴

Dle Pavlovského lze v současnosti v České republice za normální považovat „*takové souhlasné sexuální aktivity, které se odehrávají mezi psychosexuálně a somatosexuálně dostatečně zralými a pokrevně v přímé linii nespřízněnými partnery a jež nevedou k psychickému nebo tělesnému poškození partnerů*“.¹⁵

---

¹⁰ BRZEK, Antonín. *Sexuologie pro právníky*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-383-0, s. 47.

¹¹ Trestnost homosexuálního styku zůstala pro případ, kdy jedna z osob byla mladší 18 let, pokud k němu došlo za úplatu, také při využití závislosti nebo způsobem, který budil veřejné pohoršení (§ 244 trestního zákoníku 1961 – v roce 1990 byl tento paragraf vyškrtnut z trestního zákoníku zcela a trestněprávně se tak na homosexuální chování hledí stejně jako na heterosexuální).

¹² Například zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (tzv. antidiskriminační zákon).

¹³ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁴ Např. Pákistán, Saudská Arábie, Gambie... Diskriminace ve světě. *Amnesty International* [online]. [cit. 2022-01-05]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/lgbti/diskriminace-ve-svete>

¹⁵ PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4332-5, s. 174.

2. Mravnost a mravnostní kriminalita

V rámci této kapitoly bude věnována pozornost pojmu mravnostní kriminality. Jako první krok autorka považuje za vhodné alespoň krátce definovat pojem mravnost. Společnost ke kontrole lidského chování používá různé normativní systémy. Takovými normativními systémy může být kupříkladu právní řád, mravní řád či náboženství. Patří sem ale také velká řada neformulovaných zvyků, zvyklostí a obyčejů. Charakteristickým rysem normativních systémů je sankcionování určitých chování, a to jak v negativním, tak pozitivním slova smyslu.¹⁶

Mravní řád je jedním z těchto normativních systémů. Mrav lze definovat jako v dané společnosti rozšířený a ustálený vzor chování postavený na obecně přijímaných normách.¹⁷ Mravnost lze tedy chápat jako takový způsob chování, který daná společnost považuje za správný. Souhrn mravních postojů je obecně označován jako morálka. Slova mravnost a morálka jsou v českém jazyce zaměnitelná a používají se často jako synonyma. Morálkou se rozumí souhrn mravních zásad a názorů na to, co je dobré a co je špatné. Chmelík morálku definuje jako „*historicky a kulturně podmíněný soubor hodnotících zvyků, názorů, ideálů a pravidel, jimiž se lidé řídí ve svém jednání*“.¹⁸ Dodržování morálky podléhá zejména sociálnímu tlaku a veřejností je také nejčastěji kontrolováno a hodnoceno. Funguje zde ovšem i individuální vnitřní kontrolní mechanismus, který je nejčastěji nazýván svědomím. Jedná se o určitou seberegulaci chování, která je hlavním cílem socializačního procesu, jímž ve společnosti prochází každý jedinec. V rámci tohoto procesu by mělo ideálně dojít k osvojení si sociálně aprobovaných hodnot a norem a vytvoření systému vnitřních zábran.¹⁹ Člověk při porušování morálky zpravidla podléhá vnitřní sankci projevující se pocitem studu, viny, znechucením nad vlastními činy či nevolí, lidově řečeno „trápí ho černé svědomí“.

2.1. Mravnost a sexualita

Mravní normy vytyčují určitý rámec, ve kterém je možné jednat ve shodě se společenským konsenzem a vlastním svědomím. Zákon pak představuje mez, za kterou už člověk ve svém chování nemůže jít, aniž by nebyl potrestán. Pokud by zmíněné bylo

---

¹⁶ Společenské uznání versus společenské opovržení, pokuta versus peněžité odměna apod.

¹⁷ Mravy. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2022-01-05]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mravy>

¹⁸ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 15.

¹⁹ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 157.

vztaženo k tématu práce, lze říci, že ne všechno, co je společností považováno za nemravné, je nutně zároveň i trestné. Sexuální chování podléhá obecně uznávaným mravním a právním normám. Jaké sexuální chování je přijatelné a co už je považováno za sexuální exces, to se, jak bylo řečeno v první kapitole, mohlo na jednom místě v různých historických etapách zásadně lišit, tak jako se liší v současnosti napříč jednotlivými státy. Společnost si vytváří mechanismy, které slouží k tomu, aby formovaly jednání, která jsou s lidskou sexualitou spojena, a to do podoby, kterážto je ve společnosti obecně přijímána. Zapletal upozorňuje, že „*sexuální morálka a sociálně tolerované chování však náleží k nejproměnlivějším a nejmnohotvárnějším jevům sociální a kulturní historie lidstva.*“²⁰

Právní řád určí, které sexuální chování je společensky nebezpečné, potažmo nepřípustné. V takovém případě je řeč o kriminalizaci jednání. Kriminalizace je označení určitého jednání zákonodárcem za trestné. Jednání je kriminalizováno, pokud je závažné a ve společnosti nepřípustné. Některá jednání jsou kriminální ze své přirozenosti,²¹ a u těch platí obecná shoda napříč společnostmi i státy na tom, že takové jednání je nežádoucí. Jiná jednání za kriminální označuje zákonodárce.²²

Gřivna říká, že „*oblast mravnosti vyžaduje více než kterákoliv jiná oblast života společenskou regulaci, neboť subjektivní kritéria, jaké jednání ještě tolerovatelné je a jaké už není, jsou napříč společnostmi značně odlišná.*“²³ Zákon zpravidla postihuje takové sexuální chování, které nějakým zásadním způsobem narušuje společenské zvyklosti a poškozují člověka nebo ohrožuje jeho zájmy. Realizace pohlavního uspokojení jedince by neměla ohrožovat společnost a neměla by budít veřejné pohoršení. Právo má za úkol vymezit, které jednání bude v sexuální oblasti akceptováno a které již nikoli.

2.2. Mravnostní kriminalita

Kriminalitou se rozumí souhrn sociálně podmíněných aktivit, které mají relativně četný výskyt, ve zvýšené míře ohrožují společnost a jsou prohlášeny platným zákonodárstvím za trestné činy.²⁴ Mravnostní kriminalitu, která je specifickým druhem kriminality, pak lze definovat jako kriminalitu, jež je spjatá s lidským sexuálním pudem a jejímž rysem je

²⁰ NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5, s. 310.

²¹ Tzv. *male in se*.

²² Tzv. *mala prohibita*.

²³ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 298.

²⁴ JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: aktuální problémy výchovy: [učební text pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy]*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8, s. 104.

sexuální potřeba. Lze proto říci, že se s jistotou v určité míře vyskytovala a vyskytuje v každé lidské společnosti.

Bohuslav za mravnostní kriminalitu označuje „*všechna sexuálně motivovaná jednání, která nejsou společensky tolerovatelná a akceptovatelná*“.²⁵ Chmelík mravnostní kriminalitu charakterizuje jako „*skupinu trestných činů, jejichž typickým obsahem je protiprávní zasahování do sféry svobodného rozhodování o pohlavním styku, mravního a tělesného vývoje*“.²⁶ Na webu Policie ČR se za mravnostní kriminalitu označuje trestná činnost sexuálního charakteru, případně trestná činnost se sexuálními aktivitami přímo související.²⁷

Dle Chmelíka je hlavní příčinou mravnostní trestné činnosti neuspokojená sexuální potřeba, v menší míře pak patologické sklony člověka, jinými slovy sexuální úchytky.²⁸ Mravnostní trestné činy dle něj zasahují čtyři základní roviny. Jsou jimi morální vztahy ve společnosti, život a zdraví občanů poškozených v důsledku protiprávního jednání ve sféře sexuálních vztahů, zdravý vývoj mládeže a dobré mravy v sexuálních vztazích mezi dospělými jedinci.²⁹

Ministerstvo vnitra každoročně vypracovává Zprávu o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR. Jedná se o informativní dokument, jehož účelem je poskytování souhrnných informací zejména o vývoji, struktuře a dynamice kriminality a jejich pachatelích a obětech, a to vždy v porovnání s předchozím rokem. Zpráva týkající se roku 2018 uváděla, že daný rok měl nejnižší míru obecné kriminality za posledních patnáct let. Byl popsán pozitivní trend, kterým je klesání celkové kriminality na našem území, ovšem s jednou zásadní výjimkou, jíž je stoupající nárůst kriminality mravnostní (a také kybernetické).

Zpráva za rok 2019³⁰ mluví o mírném nárůstu registrovaných trestných činů, a to včetně kriminality mravnostní (nárůst o 2,9 %). K tomuto nárůstu přispívá především aktivní užívání moderních informačních technologií a volný přístup dětí na internet, podceňování

---

²⁵ BOHUSLAV, Lukáš. In: GRŮVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 298.

²⁶ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 15–16.

²⁷ CEJP, Martin a Alena MAREŠOVÁ. *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-074-8, s. 35.

²⁸ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 9.

²⁹ Tamtéž, s. 15.

³⁰ Dne 17. srpna 2020 vzala vláda usnesením č. 837 na vědomí Zprávu o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019. *MV ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 2022-01-06]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2019.aspx>

rizik virtuálního prostředí, možnost pachatelů oslovovat děti prostřednictvím sociálních sítí i zneužívání jejich nezkušenosti a důvěřivosti.

Mravnostní kriminalita je v souhrnu všech ostatních oblastí kriminality zastoupena pouze nepatrně, zpravidla tvoří méně než dvě procenta. V roce 2018 tvořily mravnostní trestné činy 1,38 % z celkového počtu trestných činů. I přesto, že mravnostní trestné činy představují pouze minoritní část celkové trestné činnosti, jsou specifické svou značnou společenskou závažností.³¹

2.3. Mravnostní trestné činy a jejich dělení

V rámci mravnostní kriminality lze rozlišit dvě skupiny kriminologicky odlišných trestných činů. Do první skupiny spadají jednání, jež naplňují pojmové znaky sexuální kriminality, kterou lze definovat jako „*třídu trestných činů motivovaných sexuální potřebou*“.³² Sexuální kriminalita je užší pojem, který nezahrnuje kriminalitu spojenou s prostitucí. Druhá skupina je pak představována trestnými činy spojenými s prostitucí (například trestný čin kuplířství dle § 189 trestního zákoníku či obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku dle § 168 trestního zákoníku).

Předmětem zájmu diplomové práce je především první skupina trestných činů spadajících do kategorie sexuální kriminality, proto trestné činy a kriminalita spojená s prostitucí budou v diplomové práci zmiňovány pouze okrajově. Prostituci je možné definovat jako „*dobrovolné poskytování sexuálních služeb za úplatu fyzickou osobou směřující k uspokojování sexuálních potřeb*“.³³ Prostituce je sociálně patologickým jevem, který s sebou nese různá bezpečnostní, sociální, hygienická i zdravotní rizika. Prostituce není v České republice v současnosti žádným způsobem právně upravena, chybí právní předpis, který by prostituci definoval nebo její provozování reguloval. Prostituce sama o sobě není trestná³⁴, trestná jsou pouze některá jednání, která s prostitucí přímo souvisí (například trestný čin kuplířství či obchodování s lidmi). V České republice je u prostituce uplatňován tzv. aboliční přístup. Cílem této koncepce je prostituci právně neupravovat a trestně

---

³¹ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 300.

³² KUCHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4, s. 407.

³³ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 310.

³⁴ S výjimkou prostituce provozované v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, viz § 190 trestního zákoníku. V těchto případech je kriminalizovaná i osoba, která sexuální služby poskytuje.

postihovat pouze určitá přidružená jednání.³⁵ Prostituce se tak stává jakousi šedou zónou, která není současnou legislativou ani povolena, ani zakázána. Vedle této koncepce se v jiných právních rádech lze setkat ještě s přístupem reglementačním a represivním. Reglementační přístup si klade za cíl vymezit pro prostituci určitý právní rámec, v jehož mezích je provozování prostituce dovoleno. Represivní přístup pak prostituci zcela zakazuje a případné poskytovatele či klienty trestně stíhá.³⁶

Sexuální trestné činy jsou upraveny ve zvláštní části trestního zákoníku, v hlavě III., která nese název Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. V tomto případě se jedná o takové trestné činy, jejichž podstatou je ukájení sexuálního pudu způsoby a formami, které jsou ve společnosti nepřijatelné. S důrazem na ochranu žen a dětí věnuje společnost těmto jednáním zvýšenou pozornost. Jedná se o druhy jednání natolik závažné, že jsou pro svoji nebezpečnost kriminalizovány. Kromě lidské důstojnosti tyto trestné činy míří na ochranu svobody rozhodování v pohlavních vztazích, nerušený mravní a tělesný vývoj dětí, který by předčasnými pohlavními styky nebo jiným nevhodným jednáním mohl být narušen, a také na morální zásadu zakazující soulož mezi nejbližšími příbuznými.³⁷ Kriminalizováno je překročení okruhu dovolených sexuálních partnerů či dovolených sexuálních jednání.³⁸

Mezi trestné činy v sexuální oblasti, které se nacházejí v hlavě III. trestního zákona patří:

- Znásilnění § 185,
- Sexuální nátlak § 186,
- Pohlavní zneužití § 187,
- Soulož mezi příbuznými § 188,
- Šíření pornografie § 191,
- Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií § 192,
- Zneužití dítěte k výrobě pornografie § 193,
- Účast na pornografickém představení § 193a,
- Navazování nedovolených kontaktů s dítětem § 193b.

---

³⁵ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 310.

³⁶ Tamtéž, s. 310.

³⁷ SVATOS, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6, s. 136.

³⁸ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 310.

Mezi trestné činy spojené s prostitucí, které se také nacházejí v hlavě III. trestního zákona jsou řazeny trestné činy:

- Kuplířství § 189,
- Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí § 190.

Mimo hlavu III. Trestního zákona pak mezi mravnostní trestné činy patří také:

- Obchodování s lidmi § 168,
- Ohrožování výchovy dítěte § 201,
- Svádění k pohlavnímu styku § 202.

Sexuální motiv mohou mít také trestné činy:

- Vražda § 140,
- Ublížení na zdraví § 146,
- Ohrožení pohlavní nemocí § 155,
- Šíření nakažlivé lidské nemoci § 152,
- Šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti § 153,
- Týrání osoby žijící ve společném obydlí § 199,
- Nebezpečné pronásledování (tzv. stalking) § 354,
- Výtržnictví § 358.³⁹

Chmelík nabízí dělení mravnostních trestných činů, a to dle předmětu ochrany na trestné činy zasahující do svobody v rozhodování v pohlavních vztazích (např.: trestný čin znásilnění), dále na trestné činy ohrožující mravní vývoj mládeže (např.: trestný čin pohlavního zneužití) a trestné činy zasahující do dobrých mravů v pohlavních vztazích (trestný čin soulože mezi příbuznými).⁴⁰

Mravnostní trestnou činnost lze také dělit dle zúčastněných subjektů, a to na mravnostní trestné činy páchané mezi dospělými, tj. mezi osobami, které jsou starší osmnácti let. Častým znakem u této trestné činnosti je značný podíl násilí, ať už ve formě přímého fyzického násilí, psychického násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí. Do této skupiny typicky spadá trestný čin znásilnění. Další kategorií jsou mravnostní trestné činy páchané mezi mládeží, přičemž pachatel i oběť jsou mladší osmnácti let. Charakteristický je pro tuto skupinu trestný čin pohlavního zneužití. Chmelík uvádí, že v těchto případech zpravidla absentuje násilí a k pohlavnímu styku dochází většinou po vzájemné dohodě. Poslední

---

³⁹ BOHUSLAV, Lukáš. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-615-0, s. 246–247.

⁴⁰ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 19.

kategorií jsou pak mravnostní trestné činy páchané na mládeži, kdy oběť je mladší osmnácti let. Typickým znakem je vysoká nebezpečnost jednání pachatele a dopady na psychický a fyzický vývoj oběti i přítomnost různých forem závislosti oběti na pachateli.⁴¹ Kromě častého fyzického poškození těla bývá oběti způsobeno i závažné traumatizující psychické poškození.

Sexuální trestné činy hluboce zasahují do nejintimnější sféry osobnosti člověka, směřují proti chráněným zájmům, které právní řád staví na první místo – život a zdraví člověka či svobodu v rozhodování o sexuálních stycích. Tyto trestné činy jsou opodstatněně řazeny mezi nejzávažnější trestné činy, které na obětech působí kromě škodlivých následků bezprostředně po činu také mnohem závažnější následky v podobě rizika vzniku psychických poruch. Takové poruchy si s sebou oběť mnohdy nese po celý život, a také mohou kvalitu života samotného zásadně negativně ovlivňovat.

Pro tento druh kriminality je typický její poměrně nízký výskyt, avšak na druhé straně se vyznačuje vysokou latencí. Jinými slovy, oběti spáchání takového trestného činu vůbec neoznámí, nebo oznámí, avšak se značným časovým odstupem. Z tohoto důvodu může být skutečný výskyt mnohonásobně vyšší. Pro ilustraci lze uvést, že například v případě trestného činu znásilnění může být skutečný výskyt trojnásobně až desetinásobně vyšší.⁴² Latentnost představuje rozdíl mezi skutečnou kriminalitou a kriminalitou registrovanou. Registrovaná kriminalita je taková, kterou policejní orgány zjistí a zaevidují. Latentní kriminalita zůstává neoznámená, nezjištěná, nevyšetřuje se, není oficiálně nikde evidovaná.

Latentnost v případě mravnostní kriminality vyplývá z toho, že se tato kriminalita týká maximálně soukromé sféry jednotlivců a zároveň je také jednou z nejcitlivějších oblastí společenského života. Pachatelé a oběti ve většině případů pojí rodinné, pracovní, přátelské nebo jiné vztahy. Svou roli sehrávají i mýty ohledně sexuálního násilí, které ve společnosti panují, i obava z případného společenského odsouzení či zostuzení oběti v případě zveřejnění.

Chmelík mluví o určitých obecných rysech, které jsou pro celou kategorii mravnostní kriminality charakteristické. Těmito rysy jsou snahy o utajení mravnostního trestného činu obětí, zpravidla z důvodů uvedených výše. Dále může být obtížně identifikovatelný pachatel v případě, kdy oběť pachatele nezná. Jde často také o nedostatek stop na místě činu, jelikož v případě těchto deliktů se nejčastěji vychází ze stop biologických. Zásadním rysem je pak

---

⁴¹ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 21.

⁴² NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5, s. 314.

vzájemný vztah oběti a pachatele, který může působit jak v pozitivním, tak v negativním smyslu. Chmelík jako poslední rys uvádí také provokující jednání oběti.⁴³

K tomuto bodu se bude autorka vzhledem ke kontroverzím, které takováto prohlášení v poslední době vzbuzují, věnovat hlouběji v kapitole o obětech mravnostní kriminality.

---

⁴³ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 23.

3. Pachatelé a oběti mravnostní kriminality

Dalším důležitým pojmem, který se v předkládané diplomové práci vyskytuje, je samozřejmě pojem pachatele a oběti mravnostní kriminality. Následující kapitola si klade za cíl vymežit tyto dva pojmy v rovině obecné a zároveň představit jejich charakteristické znaky ve vztahu k mravnostní kriminalitě.

3.1. Pachatelé mravnostní kriminality

*„Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.“*⁴⁴ V obecném slova smyslu je pachatelem trestného činu osoba (fyzická nebo právnická), která spáchala trestný čin. V užším slova smyslu je pachatelem trestného činu trestně odpovědná osoba.⁴⁵ Jelínek upozorňuje, že tato definice zákonodárce je poněkud zkratkovitá. Definici pachatele tedy rozšiřuje takto: v případě, že se jedná o pachatele fyzickou osobu, musí tato osoba naplňovat i další znaky. Musí se jednat o fyzickou osobu, která v době činu byla přičetná, dovršila patnáctý rok věku, je rozumově a mravně vyspělá (jde-li o mladistvého pachatele provinění) a podle okolností jde o osobu charakterizovanou zvláštními znaky.⁴⁶ Autorka práce považuje za vhodné zmínit, že většina mravnostních trestných činů se dle Zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim⁴⁷ může dopustit i právnická osoba.

Kriminologie pojem pachatele chápe v širším rozsahu, a to nejen jako osobu, která se dopustila činů zákonem označených jako trestné činy. Pachatelem v kriminologii mohou být i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají, ať už pro jejich věk či nepřičetnost, ale také osoby, které si svůj trest již odpykaly nebo potenciální pachatelé.⁴⁸ Základním pojmem ve vztahu k pachateli, kterým se kriminologie zabývá, je osobnost pachatele. Osobnost pachatele pak lze definovat jako *„dynamický soubor relativně trvalých vlastností, které se utvářejí v průběhu individuálního vývoje a které předurčují schopnost*

---

⁴⁴ § 22 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, 2013. ISBN 987-80-87576-64-9, s. 194.

⁴⁶ Tamtéž, s. 196.

⁴⁷ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

⁴⁸ BOHUSLAV, Lukáš. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-615-0, s. 95.

*adaptace na okolí, a projevující se určitým způsobem v mezilidských a širších sociálních vztazích“.*⁴⁹

Mravnostní trestné činnosti se dopouští pachatelé, kteří představují velmi různorodou skupinu, přičemž jejich rozdílnost může být dána věkem, typem sexuálního trestného činu, ale také jejich nebezpečností pro společnost či ne/přítomností sexuální deviace nebo jiné duševní poruchy. Nedá se tedy říci, že by existovala nějaká specifická osobnostní struktura, osobnostní rysy či specifický osobnostní profil charakteristický pro sexuální delikventy.⁵⁰

Pachatele mravnostní kriminality je možné rozdělit do dvou kategorií. Do první kategorie spadají pachatelé, kteří jsou sexuálně deviantní, do druhé kategorie pak patří pachatelé, kteří sexuálně deviantní nejsou. Chmelík říká, že *„řada mravnostních trestných činů je spojena s patologickou sexuální preferencí, sexuální úchylkou nebo jinými chorobnými změnami osobnosti, které ve většině případů vybudí sexuální pud a významně snižují ovládací a rozpoznávací složku jednání, a akcelerují agresivitu“.*⁵¹

Sexuální deviaci⁵² lze definovat jakožto *„stav kvalitativně změněné sexuální motivace lidí“.*⁵³ Sexuální deviace je trvalou charakteristikou daného jedince, která významně determinuje jeho prožívání a má tendenci se manifestovat v deviantním chování. Sexuální deviace nejsou naučené, a proto je nelze chápat ani jako chybu ve výchově. Jedná se o trvalé rysy sexuální motivace a výchovné vlivy mohou danému jedinci pouze pomoci se s takovou poruchou naučit žít v souladu s morálkou a právními normami.

Sexuální deviace se tradičně dělí na deviace v aktivitě a deviace v objektu. Deviace v aktivitě se projevují jako poruchy ve způsobu, jakým je jedinec schopen dosahovat sexuálního vzrušení a uspokojení. Formou deviace v aktivitě je například exhibicionismus, voyeurství, frotérství, sadomasochismus, ale také velmi nebezpečná patologická sexuální agresivita. Deviace v objektu se projevuje jako porucha zaměření sexuálních tužeb na neadekvátní objekty. Typicky se jedná o pedofilii, ale také zoofilii, nekrofilii, pyromanii či fetišismus a další.

Dalo by se říci, že sexuální deviace svého nositele nijak významně neomezuje mimo oblast sexuality. Brzek říká, že *„sama přítomnost deviace nemá žádný morální ani právní*

---

⁴⁹ HONZÁK, Radkin a František HONZÁK. *Čas psychopatů*. Praha: Galén, 2018. ISBN 978-80-7492-384-5, s. 119.

⁵⁰ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 125.

⁵¹ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 23.

⁵² Též se užívá pojmů parafilie, perverze, aberace.

⁵³ WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8, s. 469.

aspekt, a že sexuální deviant je stejně důstojná osoba, jako každý jiný člověk“.⁵⁴ Problematické jsou až případné projevy deviace, tedy některá sexuálně deviantní chování. Ta podléhají morálním hodnocením a jsou předmětem zájmu práva a represivních složek. Nejzávažnější projevy deviace, které společnost odmítá, jsou zakotveny v trestním zákoně jako trestné činy. Platí, že každý sexuálně deviantní projev, který se stane předmětem trestního stíhání, by měl být posouzen znalecky, tedy znalcem z oboru sexuologie. Je zapotřebí si ale uvědomit, že nepřítomnost sexuální deviace konstatovaná ve znaleckém posudku ještě automaticky neznamená, že delikt nebyl spáchán, a stejně tak, že přítomnost sexuální deviace sama o sobě ještě neznamená, že se obviněný daného deliktu dopustil.⁵⁵ Tedy to, že došlo k sexuálně deviantnímu chování, ještě není automatickým důkazem přítomnosti sexuální deviace. Zajímavé je, že pachatelů, kteří se sexuálně motivovaných trestných činů dopouští v rámci poruchy sexuální preference, je menšina. Literatura uvádí podíl ve výši 10 až 15 %. Mnoho sexuálních deviantů se dokáže deviantního jednání zdržet po celý život.

Dělení na deviantní a nedevariantní pachatele je důležité, mimo jiné, také z hlediska způsobu kontroly sexuální kriminality. Zatímco u nedevariantních pachatelů se obecně uplatňují preventivní opatření z oblasti sociální prevence, prevence situační a viktimologické, o kterých bude pojednáno v následujících kapitolách, u deviantních pachatelů je přístup jiný.

Jmenovat lze například přístup farmakologický, v jehož rámci jsou pachatelům (či deviantním osobám podstupujícím léčbu) podávány léky na hormonální bázi nebo psychofarmaka, jež mají za úkol snižovat pohlavní vzrušivost a dráždivost, tedy minimalizovat sexuální odezvu. Stejného účinku se může dosáhnout také chirurgickou léčbou, tedy kastrací. V rámci tohoto zákroku dochází k odstranění mužských pohlavních žláz, varlat.⁵⁶ Vzhledem k tomu, že se jedná o závažný zásah do integrity organismu, lze takový zákrok provádět pouze na základě vlastní žádosti pacienta a po posouzení odbornou komisí.⁵⁷ V rámci kognitivně-behaviorálního přístupu dochází ke změně vzorců myšlení, které se vztahují k sexuální trestné činnosti. Psycho-vzdělávací přístup si zase klade za cíl zvýšit empatii pachatelů vůči obětem a snaží se naučit pachatele převzít za své spáchané sexuální trestné činy odpovědnost.⁵⁸

---

⁵⁴ BRZEK, Antonín. *Sexuologie pro právníky*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-383-0, s. 25.

⁵⁵ Tamtéž, s. 27.

⁵⁶ Tzv. testikulární pulpektomie.

⁵⁷ Upraveno v zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

⁵⁸ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 309.

Jak již bylo řečeno výše, většiny sexuálních deliktů se dopouští osoby, jejichž sexuální motivace není kvalitativně narušena, jinými slovy, netrpí žádnou sexuální deviací. Pro většinu těchto pachatelů je ale typická přítomnost problémů v oblasti struktury osobnosti nebo jednotlivých rysů osobnosti. Škála pachatelů spadajících do kategorie nedevariantních je také velmi rozmanitá. Nedevariantní pachatele lze třídit do několika vzájemně se překrývajících skupin. Weiss jmenuje například sociosexuálně a psychosexuálně nezralé pachatele, pachatele s psychopatickou strukturou osobnosti či s diagnózou smíšené či asociální poruchy osobnosti.⁵⁹ Blatníková doplňuje, že „další skupiny představují jedinci, u nichž jsou sexuální delikty podmíněné situačně, jedince se sníženou schopností racionální kontroly sexuálního chování podmíněnou vrozeným či získaným defektem ve sféře rozumových schopností, hypersexuální jedinci se sníženou volní kontrolou nebo psychotici v relapsu duševní choroby“.⁶⁰

3.2. Oběť mravnostní kriminality a její zákonná úprava

Pojem oběti je pro předkládanou diplomovou práci stejně důležitý jako pojem pachatele. Pachatelé mravnostních trestných činů představují rozmanitou skupinu jedinců, zpravidla se však jedná o muže. V případě obětí mravnostních trestných činů lze říci, že v drtivé většině jsou jimi ženy a/nebo děti.

Pojem oběti trestného činu je vícevýznamový a je předmětem zkoumání mnoha vědních disciplín.⁶¹ V rámci trestního práva je zapotřebí rozlišovat především mezi pojmem oběti trestného činu a poškozeným, byť se tyto dva pojmy částečně překrývají. Poškozený je pojem čistě oblasti práva procesního a v trestním řádu slouží k označení jednoho ze subjektů trestního řízení. Poškozený je stranou trestního řízení a může jím být jak fyzická, tak právnická osoba. Oběť trestného činu se poškozeným tedy stává až v rámci trestního řízení. Poškozeným je dle § 43 odst. 1 trestního řádu ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. V rámci trestního řádu je na oběť nahlíženo buď jako na nositele

---

⁵⁹ WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.

⁶⁰ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-153-0, s. 137.

⁶¹ Viktimologie, psychologie, kriminologie, kriminalistika atd.

důkazu, který svou výpovědí může přispět k nalézání materiální pravdy, anebo jako na procesní subjekt, který je nadán určitým rozsahem práv a povinností.⁶²

Legální definici oběti poskytuje zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). Tento právní předpis představuje konečný krok v implementaci směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU a je považován za milník v legislativním přístupu k obětem trestných činů. Před přijetím tohoto zákona byla práva obětí trestných činů poněkud omezena a jejich úprava roztržštěná v různých právních předpisech.⁶³ Zákon o obětech trestných činů tak představuje první ucelený předpis k ochraně práv obětí trestných činů, nastavuje minimální pravidla pro poskytování podpory a ochrany obětem trestných činů a zároveň reflektuje poznatky institucí a subjektů, které tento zákon aplikují v praxi. Kromě zlepšení postavení obětí trestných činů by měl tento zákon také vést ke snížení latentní kriminality.⁶⁴ Vzhledem k tématu práce lze konstatovat, že u sexuálních trestných činů je jedním z důvodů neoznamování trestného činu obava oběti, jak s ní bude zacházeno ze strany orgánů činných v trestním řízení.⁶⁵

Oběť je ve smyslu tohoto zákona subjektem zvláštní péče, která je mu poskytována ze strany státu. Pro účely tohoto zákona se za trestný čin považuje i čin jinak trestný. Tato konstrukce má řešit případy, kdy jednání, které jinak vykazuje znaky trestného činu⁶⁶, není trestným činem z důvodu nedostatku věku či nepřičetnosti jednatelky osoby, a to vzhledem ke skutečnosti, že takové jednání působí oběti v zásadě stejnou újmu, jako by šlo o trestný čin.⁶⁷ Jelínek upozorňuje, že nauka vymezuje pojem „čin jinak trestný“ širěji, než jak uvádí důvodová zpráva k zákonu o obětech trestných činů, například zákon o soudnictví ve věcech mládeže⁶⁸ tohoto pojmu užívá pro případy, kdy chybí formální znaky trestného činu⁶⁹, za čin jinak trestný je také označován čin spáchaný za okolností vylučujících protiprávnost⁷⁰, nebo

---

⁶² GRIVNA, Tomáš. Zákon o obětech trestných činů. In: JELÍNEK, Jiří, Tomáš GRIVNA a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-87576-39-7, s. 25.

⁶³ Zákon o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, zákon o sociálních službách, zákon o Policii ČR a další.

⁶⁴ Samozřejmě pouze za předpokladu, že budou ustanovení tohoto zákona dodržována v praxi.

⁶⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 15.

⁶⁶ Trestný činem se dle § 13 odst. 1 trestního zákoníku rozumí protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

⁶⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 27.

⁶⁸ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

⁶⁹ Věk, přičetnost, u mladistvých rozumová a mravní vyspělost.

⁷⁰ Institut krajní nouze, nutné obrany, svolení poškozeného aj.

čin, u něhož chybí zavinění jako podmínka trestní odpovědnosti.⁷¹ Východiskem interpretace zákona v konkrétních případech musí být fakt, že vymezení trestného činu má význam především pro přiznání statusu oběti, a bude proto nutné vycházet ze zásady zákazu zneužití postavení oběti a z obecné právní zásady stanovující, že nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání.⁷² Vzhledem k šíři pojmu „čin jinak trestný“ Jelínek doporučuje upravit použitou terminologii a říká že „zákon o obětech trestných činů by měl v souvislosti s vymezením trestného činu buď výslovně uvést, o jaké „činy jinak trestné“ se jedná nebo uvést negativní definici oběti či stanovit vhodnou podmínku pro přiznání statusu oběti“.⁷³

Tento právní předpis vymezuje několik kategorií obětí. V § 2 odst. 2 je oběť definována jako „fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil“.⁷⁴ Není tedy třeba, aby došlo k dokonání trestného činu, fáze přípravy anebo pokusu je pro získání statusu oběti dostatečná. V následujícím odstavci je pak definice oběti rozšířena o tzv. nepřímou oběť, jíž je příbuzný nebo osoba blízká přímé oběti⁷⁵, která v důsledku trestného činu zemřela. Pokud tedy byla trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se dle tohoto předpisu za oběť také její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou.⁷⁶

Obětí může být jen osoba fyzická, nikoliv osoba právnická, neboť ta není schopna vnímat svými city útrapy jí způsobené trestným činem a ani nemůže být sekundárně viktimizována.⁷⁷

Dvě výše zmíněné kategorie obětí pak mohou spadat do podmnožiny „zvlášť zranitelných obětí“, definované v § 2 odst. 4 téhož zákona. Zvlášť zranitelná oběť reprezentuje takovou kategorii obětí, které jsou s ohledem na způsob provedení trestného činu, charakter trestného činu nebo vzhledem k určitým vlastním charakteristikám vystaveny výrazně vyššímu riziku vzniku závažných následků, prohloubení stresu účastí v trestním

---

⁷¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 27.

⁷² Tamtéž, s. 28.

⁷³ Tamtéž, s. 28.

⁷⁴ § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

⁷⁵ Tj. oběti dle § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

⁷⁶ § 2 odst. 3 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

⁷⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1, s. 28.

řízení či sekundární nebo opakované viktimizace. Takovým obětím jsou pak přiznávána některá další práva, která mají nežádoucím následkům trestného činu zabránit, anebo jejich dopady minimalizovat. Zvláště zranitelné oběti mají oproti ostatním obětím určitá speciální práva, mezi něž patří například právo na bezplatnou odbornou pomoc, právo na zabránění kontaktu s osobou, kterou označily za pachatele, právo na výslech osobou stejného pohlaví, právo na úplný výslech a další.

Zvláště zranitelnou obětí je při splnění podmínek uvedených v odstavci 2 nebo 3:

- a) dítě,
- b) osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,
- c) oběť trestného činu obchodování s lidmi nebo trestného činu teroristického útoku,
- d) **oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti**, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.⁷⁸

Vzhledem k tématu diplomové práce je důležité především ustanovení písmene d), které stanoví, že zvláště zranitelnými oběťmi jsou též oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.⁷⁹ Status zvláště zranitelné oběti není v tomto případě automatický a je podmíněn splněním dvou kumulativních podmínek. První podmínkou je spáchání typově vymezeného trestného činu a druhou je přítomnost okolnosti, která činí z oběti zvláště zranitelnou. Tyto okolnosti jsou demonstrativně vyjmenovány v zákoně a hodnocení, zda je oběť zvláště zranitelnou bude vždy vycházet z povahy a závažnosti konkrétního trestného činu.

---

⁷⁸ § 2 odst. 4 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

⁷⁹ Jedná se zejména o trestné činy podle hlavy III trestního zákoníku a také o trestný čin svádění k pohlavnímu styku dle § 202 trestního zákoníku, který je zařazen do hlavy IV mezi trestné činy proti rodině a dětem.

Status „prosté“ oběti je ale dle § 3 odst. 1 téhož zákona garantován každé osobě, která prohlásila, že byla obětí trestného činu, a to až do okamžiku, dokud není prokázáno, že obětí není. Tak je vyjádřena zásada presumpce postavení oběti. Stejný paragraf pak zakotvuje i tzv. presumpci zvláštní zranitelnosti oběti. Zákon výslovně stanoví, že pokud existují pochybnosti o tom, zda je oběť zvlášť zranitelnou, je třeba ji za takovou považovat.⁸⁰ V tomto ustanovení je také vyjádřena zásada nezávislosti statusu oběti na trestním řízení. Na postavení oběti nemá vliv, pokud nebyl pachatel zjištěn nebo odsouzen. Stejně je tomu i v případě činů jinak trestných, kdy pachatel není trestně odpovědný například z důvodu nedostatku věku nebo přičetnosti. Práva musí být oběti přiznána a péče poskytnuta bez ohledu na výsledek trestního řízení.

3.2.1. Oběť jako viktimologický pojem

Věda, která se zabývá oběťmi trestných činů, se nazývá viktimologie a je pokládána za součást kriminologie. Ve viktimologickém smyslu je za oběť považována osoba, která byla trestným činem bezprostředně dotčena, tj. přímo se podílela na genezi a průběhu trestného činu a trestným činem jí byla způsobena újma, ať už na životě, zdraví, majetku, cti, svobodě či jiných právech. Ve viktimologii se za oběť většinou považuje pouze fyzická osoba, nikoliv kolektivní subjekty.⁸¹ Předmětem zájmu viktimologie je především osoba oběti, vztahy mezi obětí a pachatelem, proces viktimizace, role oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci, pomoc oběti, její odškodnění a rehabilitace a ochrana občanů před viktimizací.⁸²

Jedním ze základních pojmů viktimologie je viktimnost, kterou lze charakterizovat jako disponovanost jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu.⁸³ Lze říci, že u některých osob je pravděpodobnost toho, že se stanou obětí trestného činu vyšší. To může mít souvislost s jejich věkem, profesí či příslušností k určité demografické skupině.

Dalším velmi důležitým pojmem je viktimizace. Viktimizace označuje faktické dění. Je to proces, v jehož rámci se z potenciální oběti stává oběť skutečná. Čírtková říká, že „v pochodech viktimizace je jedinci role oběti vnucena, sám nerozhoduje o svém sebeurčení, nemá na výběr... je to pachatel, kdo svým chováním zatlačuje jedince do role oběti“.⁸⁴ Pro

---

⁸⁰ § 3 odst. 1 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

⁸¹ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 120.

⁸² Tamtéž, s. 122.

⁸³ Tamtéž, s. 123.

⁸⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 34.

tento proces jsou zásadní tři problémy, a to chování oběti, vztah oběti a pachatele a míra viktimizace. Ve většině případů oběť svým chováním ovlivňuje iniciaci trestného činu, jeho průběh i následné odhalení či usvědčení pachatele.⁸⁵ Oběť na pachatele může působit stimulačně v tom smyslu, že svým chováním vyvolá nebo vystupňuje jeho útok, případně může k vlastní viktimizaci přispět svou neopatrností, podceňováním nebezpečí nebo uvedením se do stavu snížené obranyschopnosti.⁸⁶ To ale v žádném případě neznamená, že odpovědnost za čin lze svalit na oběť nebo že by jí měla být připisována vina či podíl na trestném činu. Konkrétně v případech sexuálních trestných činů je přenášení viny z pachatele na oběť velkým a častým problémem.

V tomto ohledu autorka práce považuje za důležité hlouběji vymežit pojem primární a sekundární viktimizace. Primární viktimizace je proces, během něhož dochází k újmě, která má přímou souvislost s trestným jednáním pachatele. Sekundární viktimizace je proces, při kterém dochází ke vzniku další újmy, a to v návaznosti na již ukončený trestný čin. Pojem sekundární viktimizace se kryje s pojmem druhotné újmy.

Druhotná újma je újma, která vzniká v průběhu trestního řízení nesprávným nebo necitlivým přístupem k oběti, jenž ji může dále traumatizovat. Zákon druhotnou újmu definuje jako „*újmu, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní*“.⁸⁷

V rámci primární viktimizace často dochází k situaci, kdy okolí nechápe reakci oběti během spáchaného trestného činu, která se může zdát nezaujatému pozorovateli nelogická, nepravděpodobná či nedostatečná. Čírtková mluví o tzv. paradoxech primární viktimizace⁸⁸, tedy o paradoxním chování oběti v průběhu primární viktimizace, které později u okolí vzbuzuje rozpaky a nepochopení. Jedná se především o pasivitu oběti, naučenou bezmoc a stockholmský syndrom. Pro účely práce budou definovány první dva jevy.

Pasivita oběti je jev, kdy pouhá přítomnost pachatele stačí k udržení si naprosté kontroly nad obětí, která poté, co se jí pachatel zmocnil, neklade žádný odpor. Útok je pro oběť natolik nečekanou a neznámou situací, že se psychika stává zcela ochromenou a neumožňuje oběti účinnou sebeobranu. Oběť útok prostě přetrpí bez snahy o aktivní

---

⁸⁵ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 124.

⁸⁶ Tamtéž, s. 125.

⁸⁷ § 2 odst. 5 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

⁸⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 33.

sebeobranu, nevolá o pomoc, nesnaží se utéct. Tento jev je typický pro trestný čin znásilnění, kdy oběti tohoto trestného činu často mluví o „zduhnutí“ či „zamrznutí“.

Naučená bezmoc je typickým následkem opakujících se zraňujících situací. Definovat ji lze jako ztrátu motivace k jednání, která je způsobena konfrontací jedince s traumatizujícími podmínkami, jež nemohl kontrolovat. Pokud se jedinec opět ocitne v traumatizující situaci, nemá motivaci ji řešit. Bezmoc je psychický stav, kdy oběť věří, že události, které se jí dějí, nemůže nikterak ovlivnit. Nutnou podmínkou pro vznik naučené bezmoci je opakovaná viktimizace, tzv. reviktimizace.⁸⁹ S naučenou bezmocí se lze často setkat například u trestného činu pohlavního zneužití či týrání osoby žijící ve společném obydlí.

Oběti po ukončeném trestném činu může být způsobena další (druhotná, sekundární) újma, jejímž zdrojem může být sám pachatel, sociální prostředí či orgány činné v trestním řízení.⁹⁰ V takovém případě je právě řeč o sekundární viktimizaci. Se sekundární viktimizací se lze často setkat u sexuálních trestných činů. Sekundární viktimizace se vztahuje na deklarované oběti, jelikož podstatou sekundární viktimizace jsou nevhodné reakce společnosti na skutečnost, že se daná osoba stala obětí konkrétního trestného činu. V rámci sekundární viktimizace dochází ke zraňování oběti v psychické rovině, které spočívá v prohloubení dopadů zločinu na oběť.⁹¹ Oběť může být po spáchaném trestném činu zavražďována či vydírána pachatelem, může být odsouzena vlastní rodinou, přáteli, spolužáky či kolegy z práce. Stejně traumaticky pak může působit nešetrný přístup ze strany zdravotníků či orgánů činných v trestním řízení, například opakovanými necitlivými výslechy.

Mezi časté způsoby sekundární viktimizace patří obviňování oběti, přenášení viny z pachatele na oběť nebo očerňování oběti. Oběť je viněna z toho, že si například trestný čin znásilnění „zasloužila“ tím, že byla vyzývavě oblečená, nacházela se v nočních hodinách na nevhodném místě, odešla s pachatelem do jeho bytu, nebo ho vpustila do svého, byla pod vlivem omamných látek, koketovala. Oběť znásilnění často od společnosti slyší, že si za to „může sama“, „říkala si o to“ nebo „co čekala“. Příčina spáchaného trestného činu se dle ostatních nachází nikoliv u pachatele, nýbrž u oběti a jejího naivního nebo riskantního chování, případně v jejích charakterových vlastnostech. Sekundární viktimizace může být také způsobena nerespektováním soukromí oběti, pokud jsou například detaily trestného činu zveřejňovány v médiích. Uvést lze také poškozování obětí bagatelizací újmy. K té dochází zpochybňováním rozsahu nebo závažnosti újmy, která byla oběti v rámci primární

---

⁸⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 37.

⁹⁰ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 128.

⁹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 62.

viktimizace způsobená (pokud například oběť nemá na těle viditelná zranění nebo pokud je pachatelem osoba oběti blízká). Typicky se tak bude jednat o situace, kdy je pachatelem znásilnění manžel nebo přítel oběti, nebo v případech, kdy je obětí tohoto trestného činu prostitutka nebo promiskuitní osoba.

Čírtková trefně upozorňuje, že chování a kroky oběti před spácháním trestného činu, během útoku či po něm, je možné za nelogické či neadekvátní posuzovat pouze z pozice nezúčastněného pozorovatele, protože již zná celý příběh.⁹² Ví se tedy, jak situace pro oběť dopadla a na celou událost pak je možné pohlížet s dostatečným odstupem. Chování oběti je posuzováno s ohledem na informace o průběhu zločinu, které jsou ovšem k dispozici až ex post. Tento jev se nazývá chyba zpětného úsudku.⁹³

Pozorovatel má k dispozici všechny důležité informace, které ale oběť svého času k dispozici neměla. Oběť situaci prožívá od začátku a i přes různé ukazatele si nemusí být hrozícího nebezpečí vůbec vědoma. Stejně hraniční pak pro oběť může být prožívání útoku, které jí zamezuje jednat v dané situaci podle běžného očekávání nebo tzv. zdravého rozumu. Údajná naivita oběti či její neopatrné chování je právě tím faktorem, který často vede k nebezpečí zpochybnování její pozice jakožto oběti a ze stejného důvodu jí bývá přičítán podíl na genezi zločinu.

Díky takovým fenoménům, jako je například společenské hnutí #MeToo, které si klade za cíl bojovat proti sexuálnímu obtěžování a zneužívání a v jehož rámci ženy na sociálních sítích sdílely své vlastní zkušenosti se sexuálním obtěžováním nebo zneužíváním, se po celém světě otevřela veřejná debata o sexuálním násilí, což autorka práce považuje za jednoznačně pozitivní trend. Oběti dostávají prostor, mohou mluvit veřejně o svých traumatech, jsou bořeny mýty, stereotypní představy a předsudky v oblasti sexuálního násilí, diskutuje se důležitost konsenzu v sexuálních vztazích a také se razantně odmítá přenášení viny z pachatele na oběť. Právě podíl oběti na trestném činu je v případech sexuálních trestných činů značně ožehavým tématem a autorka došla k závěru, že není úplně snadné zaujmout jednoznačné stanovisko. Osobně pak zastává názor, že trestný čin je dynamickým jevem, ve kterém jsou dvě strany, pachatel a oběť. A vzhledem k empirickým poznatkům z oblasti kriminologie lze říci, že oběť v některých případech „přispívá“ ke genezi zločinu, přičemž slovo „přispívá“ je zde použito bez jakéhokoliv emocionálního zabarvení nebo hodnotících soudů. Budoucí oběť se může dostat vlastním přičiněním do nebezpečné situace, může se chovat tak, že pachatele pohne ke spáchání trestného činu, avšak odpovědnost

---

⁹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1, s. 35.

⁹³ Tamtéž, s. 45.

za trestný čin leží vždy a pouze na pachateli, ať bylo chování oběti jakékoliv. Z tohoto důvodu si autorka myslí, že by k oběti vždy mělo být přistupováno bez výčitek a obviňování a nikdy by neměla být přenášena vina za spáchaný trestný čin na ni.

4. Prevence mravnostní kriminality

V rámci této kapitoly bude věnována pozornost pojmu prevence kriminality. Tento pojem bude vymezen nejprve v rovině obecné, budou představeny jednotlivé druhy prevence kriminality a následně se zaměří na samotnou problematiku prevence mravnostní kriminality a možnosti prevence u jednotlivých mravnostních trestných činů.

4.1. Prevence kriminality obecně

Slovo prevence pochází z latinského *praevenire* /předcházet/ či *praeventus* /zárok předem/. Prevenci lze zjednodušeně definovat jako „*předcházení nežádoucímu jevu a ochranu před ním*“.⁹⁴ Prevenci lze také popsat jako soubor určitých opatření, která mají zamezovat výskytu konkrétních negativních jevů nebo snižovat jejich pravděpodobnost. O prevenci je možné mluvit v mnoha oblastech lidské činnosti, v podstatě všude tam, kde se vyskytuje určité riziko vzniku nežádoucích jevů. Ve zdravotnictví se bude jednat například o prevenci různých onemocnění, v dopravě o předcházení dopravním nehodám, ve školství jsou v současnosti aktuální preventivní opatření proti kyberšikaně.

Cesare Beccaria, italský filozof z 18. století, který je považován ze zakladatele moderní penologie, prohlásil, že je lépe zločinu předcházet než jej trestat. Tento notoricky známý citát velmi zjednodušeně říká to, co je náplní prevence kriminality. Prevenci kriminality lze v nejjednodušším slova smyslu definovat jako speciální oblast prevence, jejímž předmětem je ochrana před kriminalitou, a to prostřednictvím jejího předcházení.

Prevence kriminality je vedle trestní represe historicky mladší strategií kontroly kriminality a zpravidla se uskutečňuje mimo oblast trestního práva. Je to zárok uskutečňovaný předem, působící na kriminogenní faktory v časovém předstihu. „*Prevence kriminality představuje soubor nejrozličnějších společenských aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů.*“⁹⁵

Dle Svatoše prevence kriminality představuje vědecky zdůvodněné, zaměřené, cílevědomé, plánovité a koordinované působení na příčiny a podmínky kriminality s cílem odstranit je, anebo je vhodným výběrem forem a metod působení alespoň z části eliminovat,

---

⁹⁴ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 33.

⁹⁵ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 151.

případně jejich negativní projevy omezit a současně podporovat vytváření antikriminogenních podmínek.⁹⁶

Dle Zapletala se prevence kriminality snaží kriminalitu eliminovat ještě před jejím započítím, případně zabránit jejímu pokračování. Do prevence kriminality náleží veškeré aktivity směřující k předcházení páchaní trestných činů, ke snižování jejich výskytu cestou zamezení páchaní neboli neutralizaci příčin a podmínek vzniku trestných činů.⁹⁷

Svatoš pojem prevence kriminality shrnuje následovně:

- Prevence kriminality je vedle trestní represe druhou formou kontroly kriminality.
- Je to soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jeho zmenšení.
- Jde o působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty k páchaní kriminality, na potenciální pachatele i oběti.
- Jde o vytváření zábran proti páchaní trestných činů.⁹⁸

Komplexní definici nabízí také web Ministerstva vnitra ČR. Zde je prevence kriminality definována jako „*soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páchaní kriminality a snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejích následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů.*“⁹⁹

4.2. Prevence kriminality a její třídění

Prevenici kriminality lze třídit podle různého obsahového zaměření v závislosti na tom, zda jednotlivá opatření cílí na potenciální pachatele, situace či oběti. Z hlediska obsahového kritéria je možné mluvit o prevenci sociální, situační a viktimologické.

---

⁹⁶ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6, s. 86.

⁹⁷ ZAPLETAL, Josef. *Prevence kriminality*. 2., přeprac. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-200-5, s. 8.

⁹⁸ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6, s. 87.

⁹⁹ Prevence kriminality. *MV ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>

Sociální prevence je nejširší a zaměřuje se na kriminogenní faktory, jakými jsou například prostituce, alkoholismus, bezdomovectví aj., a jejich překonávání či neutralizaci. Orientovaná je na osobu pachatele, proces socializace a sociální integraci. Snaží se o odstraňování vlivů, které by mohly vést k delikventnímu chování. Zaměřuje se na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčovou příčinu páchaní kriminality. „*Sociální prevence se opírá o psychologické, pedagogické, sociologické, kriminologické a další poznatky, které ukazují na více či méně zjevné souvislosti mezi výskytem některých sociálně patologických či sociálně zdravých jevů a jejich kriminogenním významem.*“¹⁰⁰ Konkrétním případem sociální prevence může být například prohibice.

Situační prevence nahlíží na zločin jako na produkt motivace a příležitosti, a z tohoto důvodu je orientovaná na samotný trestný čin a zaměřuje se na kriminogenní situace. Jinými slovy, snaží se odstraňovat kriminogenní situace, omezovat příležitosti ke spáchání trestného činu a zvyšovat riziko dopadení pachatele. Opatření situační prevence pak spočívají ve ztížení přístupu k prostředkům vhodným ke spáchání trestného činu, zmenšení očekávaného prospěchu z trestné činnosti a již zmiňované zvýšení rizika dopadení pachatele.¹⁰¹ Teorie situační prevence říká, že určité druhy kriminality mají své časové a prostorové zákonitosti, tedy že určitá místa či časové úseky nebo situace jsou pro páchaní trestných činů zvláště příhodné, a proto kontrola těchto veličin může rozsah kriminality výrazně ovlivnit.¹⁰² Z tohoto důvodu mají opatření situační prevence převážně charakter technický, organizační a administrativní. Jejich zavádění je rychlé a jednoduché, účinnost takovýchto opatření je snadno ověřitelná. Hrozí zde ovšem riziko přesunu kriminality do jiné lokace. Gřivna opatření situační prevence dělí do pěti základních kategorií. Jsou jimi:

- zvýšení ochrany objektů, osob a věcí, kterých se týká riziko kriminálního útoku,
- přemístění ohrožených věcí na bezpečnější místo,
- ztížení přístupu k prostředkům vhodným pro spáchání trestného činu,
- zmenšení očekávaného prospěchu z trestného činu a zvýšení rizika pro pachatele,
- zlepšení dohledu nad danou lokalitou.¹⁰³

---

¹⁰⁰ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 153.

¹⁰¹ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6, s. 89.

¹⁰² GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 162.

¹⁰³ Tamtéž, s. 168.

Z hlediska diplomové práce je nejdůležitější prevence viktimologická. Viktimologická prevence je zaměřená na ochranu potenciálních (i skutečných) obětí trestných činů, a to vytvářením konceptů bezpečného chování. Tento druh prevence využívá viktimologických poznatků a zaměřuje se především na osvětovou a poradenskou činnost. Poznatky z oblasti viktimologie lze dobře uplatnit při tvorbě preventivních programů. Tento druh prevence se částečně překrývá s prevencí sociální a situační. Viktimologická prevence se orientuje na osoby s vysokou mírou viktimnosti, tedy na takové osoby, u kterých hrozí vysoké riziko, že se stanou obětí trestného činu. Mezi takové osoby patří zejména ženy, děti, ale také například důchodci.¹⁰⁴ V rámci této prevence by se potenciální oběti měly naučit, jak samy sebe nevystavovat riziku útoku, jak se bránit v případě aktuálního napadení a také jak se chovat po něm. V praxi se bude jednat zejména o nejrůznější druhy zdravotního, psychologického i právního poradenství či o trénink v sebeobraných taktikách.

V odborné literatuře se lze častěji setkat s tříděním prevence dle okruhu adresátů. V takovém případě je řeč o prevenci primární, sekundární a terciární. Primární prevence působí na příčiny kriminality cestou sociální, kulturní a právní politiky. Zaměřená je na každého bez ohledu na stupeň jeho kriminálního založení. Adresovaná je veškerému obyvatelstvu nebo určitým demograficky vymezeným skupinám obyvatel (například ženám, důchodcům či etnickým menšinám). Zvláštní pozornost je věnována pozitivnímu ovlivňování dětí a mládeže. Primární prevence cílí na příčiny kriminality, a to různými prostředky hospodářské, sociální, kulturní i právní politiky a její těžiště se nachází zejména v rodinách, školách a místních komunitách. Sekundární prevence se orientuje na potenciální pachatele, potenciální oběti či kriminogenní situace, a cílí pak na kriminálně rizikové skupiny. Zabývá se také sociálně patologickými jevy, kterými jsou například drogová a alkoholová závislost, záškoláctví, dlouhodobá nezaměstnanost, prostituce apod. Terciární prevence¹⁰⁵ spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob. Je zaměřena především na předcházení kriminální recidivy konkrétních pachatelů a také na předcházení viktimologické recidivy konkrétní oběti.¹⁰⁶

Výše zmíněné třídění prevence kriminality považuje z hlediska diplomové práce autorka za dostačující. Prevence kriminality se však dá třídit i dále podle dalších hledisek. Uvést lze například třídění z hlediska časového na prevenci predeliktní a postdeliktní,

---

¹⁰⁴ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6, s. 89.

¹⁰⁵ Někdy také označovaná jako postdeliktní.

¹⁰⁶ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6, s. 91.

z hlediska strategie na prevenci přímou a nepřímou či podle úrovně rozvíjení na prevenci místní, regionální a celostátní.

Prevence kriminality je v České republice organizována na třech úrovních, a to na úrovni meziresortní, resortní a místní. Na meziresortní úrovni je vytvářena preventivní politika vlády ve vztahu k obecné kriminalitě a koordinována činnost jednotlivých resortů. Tyto resorty jsou zastoupeny v Republikovém výboru pro prevenci kriminality. Tento meziresortní iniciační, koordinační a metodický orgán vytváří a sjednocuje koncepci preventivní politiky vlády na meziresortní úrovni a metodicky napomáhá při její realizaci na všech úrovních veřejné správy.¹⁰⁷ Zmíněný výbor rovněž vládě předkládá dokument zvaný Strategie prevence kriminality, který je vypracováván vždy pro stanovené období (poslední pro roky 2022 až 2027) a jehož účelem je formulace systému prevence kriminality na celorepublikové i místní úrovni, stanovení postupů státní správy i samospráv v preventivním přístupu k řešení jednotlivých druhů kriminality, řešení bezpečnostní situace v ohrožených lokalitách, ale také zacházení s oběťmi a pachateli trestné činnosti. Na Strategii prevence kriminality navazuje další dokument, tzv. Akční plán prevence kriminality, který obsahuje konkrétní úkoly k naplňování cílů Strategie.

Na resortní úrovni vznikají programy prevence, které vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy. Místní úroveň je reprezentována orgány veřejné správy, policií, nevládními organizacemi a dalšími institucemi, které působí v obcích. „*Podstatou systému prevence kriminality na místní úrovni je optimální rozložení působnosti v oblastech sociální a situační prevence s ohledem na místní situaci, potřeby i možnosti.*“¹⁰⁸ Na místní úrovni taktéž vznikají programy prevence kriminality, které se z hlediska účinnosti jeví jako nejefektivnější. „*Tyto programy představují systém metodické, koncepční a finanční podpory ze strany ústředních orgánů státní správy a samosprávy a podpory vzniku programů prevence kriminality v krajích, ve městech a obcích zatížených vysokou mírou kriminality a dalšími kriminálně rizikovými jevy.*“¹⁰⁹ Podstatou těchto programů je spolupráce orgánů státní správy, samosprávy a také policie a neziskových organizací. Obsah programu je vždy podmíněn situací v konkrétní lokalitě s přihlédnutím k výskytu specifických kriminálně rizikových jevů. Jinými slovy, tyto prevenční programy reagují na konkrétní kriminální jevy v dané lokalitě.

---

¹⁰⁷ Republikový výbor pro prevenci kriminality. *MV ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>

¹⁰⁸ Prevence kriminality. *MV ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>

¹⁰⁹ Tamtéž.

4.3. Prevence mravnostní kriminality

V případě mravnostní kriminality se možnosti prevence liší v závislosti na konkrétních mravnostních trestných činech. V této části diplomové práce se proto autorka pokusí podat pouze určitý obecný přehled. Jak již bylo řečeno v kapitole druhé, v rámci mravnostní kriminality jsou rozlišovány dvě skupiny kriminologicky odlišných trestných činů. První skupinu tvoří trestné činy, které jsou označovány jako sexuální kriminalita. Druhou skupinu představují trestné činy spojené s prostitucí. V rámci mravnostní kriminality tedy nelze hovořit o nějaké jednotné strategii prevence. Diplomová práce je zaměřena především na sexuální trestné činy, proto možnosti prevence u trestných činů spojených s prostitucí budou zmíněny pouze okrajově.

Prostituce je často označována jako nejstarší řemeslo světa a nikdy se ji nepodařilo zcela vymýtit. Lze proto říci, že pokud bude po sexuálních službách poptávka, vždy se najde někdo, kdo bude tuto poptávku ochoten uspokojit. Více než o prevenci dobrovolné prostituce by tedy měla být vedena řeč o prevenci negativních jevů, které prostituci doprovází. Jednotlivá preventivní opatření se v praxi zaměřují na eliminaci konkrétních sociálně patologických jevů, a to zpravidla odděleně. Těmito negativními jevy jsou zejména nedobrovolná prostituce, prostituce osob mladších 18 let, zdravotní rizika spojená s prostitucí, kterými jsou například šíření pohlavně či jinak přenosných chorob a neexistence povinnosti podstupovat pravidelné lékařské prohlídky, narušování veřejného pořádku a ohrožování mravnosti, užívání návykových látek apod. *„Za nejvhodnější prevenci lze považovat rozumnou reglementaci prostituce, která se zaměří na vyloučení negativních jevů, jež s prostitucí souvisejí.“*¹¹⁰

Pro ilustraci lze uvést několik příkladů preventivních opatření směřujících proti nežádoucím jevům provázejících prostituci. Pro prevenci narušování veřejného pořádku nabízením sexuálních služeb mohou obce využít ustanovení § 10 písm. a) zákona o obcích¹¹¹. Toto ustanovení obcím umožňuje obecně závaznou vyhláškou stanovit, že činnosti narušující veřejný pořádek nebo dobré mravy lze vykonávat pouze na konkrétně stanovených místech nebo ve vymezených časech, nebo takové činnosti na jednoznačně určitelných veřejných prostranstvích, případně na všech veřejných prostranstvích¹¹² zcela zakázat. Nabízení sexuálních služeb, případně realizace takových služeb na veřejném prostranství pak

---

¹¹⁰ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, s. 313.

¹¹¹ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

¹¹² Viz nález Pl. ÚS 69/04.

nepochybně narušováním veřejného pořádku je. Na dodržování podmínek stanovených vyhláškou dohlíží obecní policie, též ve spolupráci s Policií ČR.

Důležitou úlohu v rámci prevence negativních jevů spojených s prostitucí představují v České republice také neziskové organizace. Jako příklad je možno uvést nestátní neziskovou organizaci Rozkoš bez rizika. Tato organizace si klade za cíl zlepšovat postavení osob, které nabízejí sexuální služby, předcházet rizikům spojeným s prací v sexbyznysu či je snižovat. Preventivním působením se snaží také přispívat k ochraně veřejného zdraví v ČR, a to především tím, že sexuálním pracovnícům (pracovníkům) zprostředkovává informace o pohlavně přenosných chorobách, o možnostech nákazy a případné léčby, poskytuje informace o bezpečnějších sexuálních praktikách a o prevenci nežádoucího otěhotnění, předtestové a potestové poradenství a zejména nabízí testování na pohlavně přenosné infekce.¹¹³ Dále tato organizace osobám poskytujícím sexuální služby nabízí široké odborné sociální poradenství (psychosociální, finanční, sociálně právní aj.), právní služby, krizovou intervenci a terapii. V rámci pracovního poradenství se snaží poskytnout podporu při hledání vhodného zaměstnání mimo oblast prostituce. Toliko k trestným činům spojeným s prostitucí.

V rámci druhé kategorie mravnostních trestných činů, tj. sexuální kriminality, se prevence bude lišit vzhledem ke specifickým jednotlivých trestných činů, jak již bylo řečeno výše. Obecně lze říci, že systém prevence by měl být rozvíjen především v oblasti výchovné a osvětové činnosti. Důležitou otázkou pro prevenci kriminality je také to, zda je řeč o deviantních či nedevariantních pachatelích – v tomto případě by pak měl být rozvíjen systém prevence v oblasti ochranného sexuologického a psychiatrického léčení pachatelů sexuálních trestných činů. Rozdílná budou preventivní doporučení u napadení cizí osobou a osobou, která pochází z blízkého okolí oběti (například člen rodiny, kamarád, kolega, spolužák, učitel). V neposlední řadě se prevence bude lišit u trestných činů páchaných na dospělých osobách a páchaných na dětech.

Prevence trestných činů páchaných deviantními pachateli byla popsána v kapitole druhé. Nejdůležitější je z hlediska prevence včasné odhalení deviace a její léčba. Úspěch preventivních opatření u deviantních osob z velké části závisí na ochotě takové osoby ke spolupráci, uvědomění si problému a snaze o minimalizaci rizika spáchání trestného činu. Procházka ale říká, že *„léčení sexuálních delikventů je jen vzácně zahajováno na jejich vlastní žádost... nejčastěji léčení začínají v rámci ochranné ambulantní nebo ústavní sexuologické*

---

¹¹³ Co nabízíme? *Rozkoš bez rizika* [online]. 2020 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z <https://rozkosbezrizika.cz/co-nabizime/>

léčby“.¹¹⁴ Koncepce léčby vychází z představy o sociosexuální adaptaci. Adaptační léčba spočívá v psychoterapeutickém a socioterapeutickém působení na pacienta. V mnoha případech je léčení doplňováno o biologické léčebné metody. V kapitole druhé byl jmenován farmakologický přístup, který spočívá v podávání léků¹¹⁵, jež mají u deviantního pacienta potlačit sexuální pud a minimalizovat sexuální odezvu. Podávání léků, též chemická léčba, ovšem skýtá riziko větší recidivy, jelikož při absenci léků se u pacienta obnovuje sexuální pud. Pacienti léky po určité době mohou vysadit, v případě ambulantní léčby navíc není možnost kontroly, zda pacient léky skutečně užívá.¹¹⁶ Na základě vlastní žádosti pacienta a po posouzení odbornou komisí může dojít i k chirurgické léčbě, tedy kastraci. U tohoto zákroku ovšem platí velmi přísná pravidla, jelikož se jedná o závažný zásah do integrity organismu a v praxi se k němu přistupuje spíše výjimečně. Česká republika je za legální možnost kastrace deviantních osob dlouhodobě ostře kritizována například Radou EU. Nutno podotknout, že biologická léčba (chemická, chirurgická) pouze snižuje sexuální spontaneitu pacienta a tím mu umožňuje lépe kontrolovat své chování, avšak kvalitativně narušenou sexuální motivaci nezmění.¹¹⁷

U potenciálních nedevariantních pachatelů existuje v oblasti prevence zásadní problém, a to ten, že lze do budoucnosti jen těžko odhadnout, kdo se stane pachatelem sexuálního trestného činu. Primární prevence by proto měla začínat již na škole, a to formou rozvoje empatie u obou pohlaví a osvojení schopnosti vymezit si vlastní hranice a respektování hranic ostatních. Nezastupitelnou roli hraje také kvalitní sexuální výchova. V případě sexuálních trestných činů je břímě prevence kladeno na bedra téměř výhradně potenciálním obětím.

Primární, ale i sekundární prevence v případě potenciálních obětí by měla upozorňovat na potenciálně nebezpečné situace a duševně i fyzicky je připravovat na neočekávané útoky. V kontextu primární prevence proto lze zmínit psychologická školení, informační materiály, základy sebeobrany. V rámci sekundární prevence pak osvojení si bezpečnějšího chování na schůzkách, schopnost identifikovat nebezpečnou situaci, informování o riziku sexuálního napadení apod. Terciární prevence má za cíl zamezit další viktimizaci. Spočívá v znovuzískání pocitu kontroly nad svým životem a překonání dané negativní zkušenosti,

---

¹¹⁴ PROCHÁZKA, Ladislav. In: PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4332-5, s. 190.

¹¹⁵ Antiandrogeny, neuroleptika, psychofarmaka.

¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Kastrace od 21 let. Lepší než se stát zločincem?* [online]. 2016 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/kastrace-od-21-let-lepsi-nez-se-stat-zlocincem-20160707.html

¹¹⁷ PROCHÁZKA, Ladislav. In: PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4332-5, s. 191.

kteře byla oběť vystavena, zpravidla vhodnou terapií. Terapie může být odborná, vhodné jsou například i svépomocné skupiny.

V případě prevence sexuální kriminality páchané na dětech hraje důležitou úlohu kvalitní sexuální výchova. Hadj-Mousovořá řiká, že „*jediná možná cesta prevence sexuálního zneužívání dětí je správná sexuální výchova dětí... nejde jenom o získání informací, ale především o osvojení si vhodných sociálních dovedností, které by dětem umožnily správné rozhodnutí a odmítnutí sexuální aktivity.*“¹¹⁸ Sexuální výchova má svůj význam v rámci primární prevence, avšak stejně tak i terciární prevence, kde správné informace mohou zabránit opakování násilí a prohlubování traumatu u aktuální oběti sexuálního násilí. V sekundární prevenci pak sexuální výchova sehrává své místo u dětí s vyšším stupněm rizika toho, že se stanou obětí sexuálního zneužívání.

Sexuální výchova by (s ohledem na věk dítěte) měla ideálně poskytovat poučení ve třech oblastech, a to v oblasti biologicko-hygienické, v oblasti sexuálních vztahů a v neposlední řadě v oblasti prevence sexuálního zneužití. Poučení biologicko-hygienické by kromě popisu lidské anatomie mělo také informovat o možnostech antikoncepce nebo předcházení šíření pohlavně přenosných chorob a HIV. Poučení v oblasti sexuálních vztahů je běžně pojímáno jako součást širší výchovy k rodičovství, přičemž je kladen důraz na technické a etické souvislosti intimního vztahu mezi dvěma jedinci. Sexuální výchova jako prevence před sexuálním zneužitím dítěte pak spočívá v dostatečné informovanosti dítěte. Dítě se učí vztahu k vlastnímu tělu a dostává se mu takového poučení o sexualitě, aby bylo schopné rozeznat, zda k němu někdo přistupuje s úmyslem ublížit mu, případně zda se na něm někdo dopouští nevhodného jednání. Dostatečně informované dítě nejen dříve rozpozná záměry útočníka, ale dokáže také na sexuální útok přiměřeně zareagovat.¹¹⁹

Nutno podotknout, že prevence sexuálního zneužití dítěte není záležitostí pouze sexuální výchovy, ale obecně výchovného přístupu vedoucího k pozitivnímu sebepojetí dítěte, ke vzniku důvěry dítěte vůči své rodině a školním institucím. Dítě by nemělo být vedeno k absolutní podřízenosti dospělým a mělo by být poučeno o svých právech. Již předškolní děti by měly vědět, že jsou pány svého těla a mohou odmítnout dotyky, které jsou jim nepříjemné. Děti by měly znát privátní místa svého těla a vědět, které osoby se těchto míst mohou dotýkat, jakým způsobem a za jakých okolností.

---

¹¹⁸ HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. In: VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-286-6, s. 42.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 82.

5. Vybrané mravnostní trestné činy a jejich prevence

V předchozích kapitolách diplomové práce byla pozornost zaměřena na mravnostní kriminalitu a mravnostní trestné činy v rovině obecné. Následující kapitola se bude věnovat několika vybraným mravnostním trestným činům a možnostem jejich prevence. Vzhledem k rozsahu práce byly vybrány trestný čin znásilnění a pohlavního zneužití.

5.1. Trestný čin znásilnění a jeho prevence

Trestný čin znásilnění je typickým představitelem násilné sexuální kriminality. Je oprávněně považován za jeden z nejzávažnějších a nejvíce traumatizujících trestných činů, kterého se jedinec na druhém může dopustit. Charakteristickými znaky znásilnění je donucení a nesouhlas oběti. Oběti trestný čin znásilnění často přináší nejen fyzická zranění, ale také závažné psychické následky, které si mnohdy nese až do konce života. Zároveň se jedná o trestný čin, jenž je doprovázen mnoha mýty a stereotypními představami a u kterého se ve velké míře vyskytuje sekundární viktimizace oběti.

5.1.1. Česká právní úprava trestného činu znásilnění

Trestný čin znásilnění je upraven jako první trestný čin v třetí hlavě zvláštní části trestního zákona nesoucí název Trestné činy pro lidské důstojnosti v sexuální oblasti, a to konkrétně v § 185, jehož celé znění následuje:

„(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,

b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omežována osobní svoboda, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.¹²⁰

Trestného činu znásilnění se tedy dopustí ten, kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti. Trestný čin znásilnění je v českém právu charakterizován dvojím jednáním, a to násilným jednáním v širším slova smyslu¹²¹ a pohlavním stykem. Formulace skutkové podstaty tohoto trestného činu postihuje širokou škálu jednání, a to i takových, jež obecně představě znásilnění, jakožto situace, kdy pachatel přinutí oběť k souloži, nemusí zcela odpovídat.¹²²

Současná právní úprava trestného činu znásilnění rozlišuje několik kategorií sexuálního jednání pachatele. Právní úprava diferencuje mezi pohlavním stykem, souloží a jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží.¹²³ Za pohlavní styk se dle judikatury považuje jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby bez ohledu na to, zda se jedná o tělo ženské či mužské. Pachatel je při pohlavním styku v osobním kontaktu s obětí a koná na jejím těle určité sexuální praktiky, případně si na oběti vynucuje jednání v sexuální sféře.¹²⁴ Podstatou pohlavního styku je tedy fyzický kontakt s tělem druhé osoby směřující k sexuálnímu ukojení, přičemž není důležité, zda k samotnému sexuálnímu uspokojení pachatele v konkrétním případě skutečně dojde.

Pojem pohlavní styk je obecnější kategorií, do níž spadají různá sexuální jednání pachatele. Pohlavním stykem může být soulož, jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží a další formy ukájení sexuálního pudu na těle oběti, jejichž způsob provedení se souloží srovnatelný není, přičemž pachatel se může na jedné oběti dopustit více forem pohlavního styku.

Soulož je chápána jako spojení pohlavních orgánů muže a ženy. Za pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným souloží pak lze považovat ty případy, kdy dochází

---

¹²⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹²¹ Násilí, pohrůzka násilí, pohrůzka jiné těžké újmy.

¹²² BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-153-0, s. 22.

¹²³ GRÍVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, (10), 67–72. ISSN 1210-6348.

¹²⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 20.

ke styku pohlavních orgánů, nikoliv však k jejich spojení, nebo kdy je při pohlavním styku využíváno tělesných otvorů oběti.¹²⁵ Kritériem, zda lze určitou formu pohlavního styku kvalifikovat jako srovnatelnou se souloží, je podle stávající judikatury srovnatelnost provedení takového styku s provedením soulože, tedy situace, kdy dochází ke spojení pohlavních orgánů muže a ženy.¹²⁶ „Srovnatelný způsob se souloží zde spočívá v tom, že se simulovaným mechanismem navozuje situace stejná, jako když do vaginy ženy pronikne mužský pohlavní úd.“¹²⁷ Tento mechanismus je tedy schopen vyvolat stejný účinek, jako by se jednalo o skutečnou soulož. Typicky se tak bude jednat o orální styk, anální styk, ale také o zasouvání prstů nebo jiných předmětů do ženského pohlavního ústrojí, manuální masturbaci apod. Předmětem posouzení vždy bude, zda byl pohlavní styk proveden způsobem srovnatelným se souloží, přičemž je nutné pečlivě zohledňovat konkrétní okolnosti každého daného případu. Stejná sexuální aktivita pachatele se totiž může svým provedením a intenzitou případ od případu lišit.

Posledním okruhem případů je pak takové jednání pachatele, které směřuje k jeho sexuálnímu uspokojení, avšak způsob provedení nelze považovat za srovnatelný se souloží. Takové jednání směřuje proti intimním částem těla oběti, ale nedosahuje takové intenzity, jako tomu bylo u dvou výše zmíněných kategorií.¹²⁸

Spáchání trestného činu znásilnění souloží nebo pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží je kvalifikovanou skutkovou podstatou dle § 185 odst. 2 písm. a) trestního zákona a podmiňuje použití vyšší trestní sazby. Základní skutková podstata dle § 185 odst. 1 trestního zákona postihuje pouze méně závažné formy pohlavního styku.

K dosažení pohlavního styku s obětí pachatel užívá donucení. Donucením se rozumí násilné jednání, kterým se překovává opravdový, vážně míněný odpor znásilňované osoby. Donucení k pohlavnímu styku též zahrnuje případy, kdy oběť podléhá pachateli, protože nemá jiného východiska, od kladení odporu upouští pro zjevnou beznadějnost, ze strachu nebo z vyčerpání.¹²⁹

---

¹²⁵ GRÍVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, (10), 67–72. ISSN 1210-6348.

¹²⁶ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 20.

¹²⁷ Tamtéž, s. 20.

¹²⁸ Nejčastěji se jedná o ohmatávání, osahávání, tisknutí, líbání.

¹²⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, 2013. ISBN 987-80-87576-64-9, s. 596.

Jak bylo řečeno výše, donucením se rozumí násilné jednání. Toto násilné jednání může mít různé podoby. Dle současné právní úpravy se může jednat o násilí, pohrůžku násilí, pohrůžku jiné těžké újmy a zneužití bezbrannosti.

Násilím se rozumí použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného nebo očekávaného odporu, v tomto případě k překonání nebo zamezení odporu znásilňované osoby za účelem dosažení pohlavního styku proti její vůli. Kladení aktivního fyzického odporu obětí ovšem není podmínkou, zejména v případech, kdy si je oběť vědoma pachatelovy fyzické převahy, případně po předchozích neúspěšných pokusech o kladení odporu toto své snažení vzdává. Násilné jednání obsahuje dva pojmové znaky, a to fyzickou složku a působení na vůli nebo na chování jiného.¹³⁰

Pohrůžkou násilí se rozumí psychické působení na vůli jiného. Zahrnuje hrozbu nejen bezprostředního násilí, ale i takového, kterého bude užito až v budoucnu. Násilí a pohrůžka násilí navíc nemusí směřovat přímo proti osobě, která je k pohlavnímu styku nucena. Může směřovat nejen vůči oběti, ale i proti třetím osobám. Násilí vůči třetí osobě nebo majetku (například vůči dítěti, domácímu zvířeti) může být použito jako prostředek, kterým je působeno na vůli bezprostřední oběti. To samé platí i v případě pohrůžky násilí.

Pohrůžka jiné těžké újmy spočívá v tom, že pachatel nehrozí fyzickým násilím, ale jinou vážnou újmu, která může směřovat proti cti oběti, její dobré pověsti, rodinnému životu či majetku, a to v případě, že se tato újma jako těžká újma jeví objektivně a jako takovou ji oběť i pociťuje.¹³¹

Dle § 119 trestního zákoníku je trestný čin spáchán násilím také tehdy, pokud pachatel oběť uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným způsobem. Lstí se rozumí vyvolání nebo využití omylu oběti v úmyslu dosáhnout nějakého cíle. Omyl může spočívat v druhu látky, kterou oběť užívá, případně v jejím množství či účincích. V tomto případě pachatel uvádí oběť lstí do stavu bezbrannosti s úmyslem dopustit se na ní následně znásilnění. Jedná se tak typicky o situace, kdy pachatel oběť například záměrně opije či jí v nepozorovaném okamžiku do pití přimíchá omamnou látku.

Skutkovou podstatu znásilnění lze naplnit také zneužitím bezbrannosti jiného k pohlavnímu styku. V tomto případě pachatel pouze využívá stavu bezbrannosti oběti, ale není jeho původcem ve smyslu § 119 trestního zákoníku. Bezbranností se rozumí takový stav

---

¹³⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2020. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 250.

¹³¹ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 25.

oběti, který jí znemožňuje klást účinný, vůli řízený odpor, jenž by bylo nutné překonávat násilím.¹³² V případě znásilnění není oběť nacházející se ve stavu bezbrannosti schopná projevit svou vůli k pohlavnímu styku s pachatelem. Bezbrannost může mít v konkrétních případech různou podobu. Může se jednat o bezbrannost absolutní, kdy oběť okolí nevnímá a není schopná jakéhokoliv vlastního úsudku, a proto se ani nemůže účinně bránit.¹³³ Dále se může jednat o bezbrannost psychickou, kdy oběť okolní svět vnímá, avšak její rozumové a duševní schopnosti nejsou na takové úrovni, aby této osobě umožnily dostatečně vyhodnotit danou situaci a přiměřeně na ni reagovat.¹³⁴ Typicky se bude jednat o osoby, které trpí duševní poruchou, mentální retardací, anebo děti nízkého věku. A konečně se také může jednat o bezbrannost fyzickou. V tomto případě si je oběť vědoma toho, co se s ní děje, ale z důvodu určité fyzické indispozice se nedokáže účinně bránit, přestože by chtěla.¹³⁵

Zvlášť přitěžujícími okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby v případě trestného činu znásilnění je jeho spáchání se zbraní, na dítěti, pokud je jím způsobena těžká újma na zdraví anebo pokud se ho pachatel dopustí na osobě, která je omezená na osobní svobodě,¹³⁶ a také v případě, kdy znásilněním způsobí smrt oběti.

Zbraní dle § 118 trestního zákoníku je myšlen jakýkoliv předmět, jímž je možno učinit útok proti tělu důraznějším.¹³⁷ Pachatel spáchá trestný čin se zbraní, pokud ji užije k útoku, k překonání nebo zamezení odporu, nebo jestliže ji k tomuto účelu má u sebe.¹³⁸ Dítětem je dle § 126 trestního zákoníku osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. Ještě přísnější trestní sazba se použije v případě, kdy se jedná o dítě mladší patnácti let.¹³⁹ Těžkou újmu na zdraví se rozumí vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění, taxativní výčet pak lze najít v § 122 odst. 2 trestního zákoníku.¹⁴⁰

---

¹³² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2020. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 287.

¹³³ Například v důsledku silné intoxikace omamnou látkou, umělého spánku či bezvědomí.

¹³⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1, s. 24.

¹³⁵ Například spoutání, ochrnutí, upoutání na vozíku, vyčerpání z nemoci.

¹³⁶ Výkon vazby, trest odnětí svobody, ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova.

¹³⁷ Nikoliv pouze zbraň v technickém slova smyslu, jako například střelná zbraň, ale v podstatě jakýkoliv předmět způsobilý přivodit zranění (nůž, kámen, klacek, železná tyč).

¹³⁸ § 118 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹³⁹ § 185 odst. 3 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁴⁰ Např.: zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu aj.

5.1.2. Kritika české právní úpravy trestného činu znásilnění

Jak již bylo popsáno výše, český právní řád trestný čin znásilnění definuje na základě přítomnosti násilí nebo vyhrožování. V současné době sílí hlasy volající po změně definice znásilnění, a to tak, že hlavním kritériem toho trestného činu nemá být užití násilí, ale přítomnost či případná absence souhlasu oběti tohoto trestného činu. Definice trestného činu znásilnění založená na souhlasné vůli osoby odpovídá tzv. Istanbulské úmluvě¹⁴¹ a také judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Primárně se tedy dokazuje nesouhlas oběti, nikoliv použití násilí vůči ní.

Kritici současného pojetí trestného činu znásilnění argumentují především tím, že aktuální právní úprava „nepokrývá“ některé případy, kdy evidentně dochází k nepřípustnému sexuálnímu chování, avšak vůči oběti není použito násilí¹⁴², čímž není naplněna skutková podstata tohoto trestného činu. Odpůrci současné úpravy zjednodušeně říkají, že pokud se oběť nebránila, nebudou naplněny znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu, tím pádem nepůjde o znásilnění, a proto usilují o změnu legislativy. Velice aktivní je v této oblasti například nezisková organizace Amnesty International či spolek Konsent. V jejich přístupu k trestnému činu znásilnění by důraz neměl být kladen na to, zda oběť nesouhlasila a aktivně se bránila, ale na to, zda byl přítomen její rozeznatelný souhlas. V pojetí založeném na souhlasu se za znásilnění považuje takové sexuální chování, ke kterému druhá osoba nedala souhlas.

Případů nekonsensuálního pohlavního styku je, vedle „klasického“ znásilnění, celá řada a pro ilustraci lze jmenovat některé z nich. Typicky se jedná o situace, kdy je oběť paralyzovaná či vyděšená ze zjevné převahy pachatele a ten nemusí překonávat její odpor násilím, jelikož takováto oběť nevzdoruje, případně se na ní pachatel nedopouští násilí v právním slova smyslu. Pachatel může opakovaně oběť nenásilně nutit do sexuálních aktivit tak vytrvale a tak dlouho, až oběť přestane mít sílu dál odmítat a na verbální odpor rezignuje. Častým jevem je také nekonsensuální sex v rámci „plnění manželských povinností“, kdy se pachatel svého legitimního partnera jednoduše neptá, protože má pocit, že na sexuální aktivity má ze své pozice nárok. Může se jednat o situace, kdy oběť souhlasí s určitými sexuálními praktikami, avšak pachatel tento souhlas překračuje a dopouští se i takových praktik, ke kterým oběť souhlas nedala. Jmenovat je zde možné také situaci, kdy oběť souhlasí s pohlavním stykem pod podmínkou použití určité antikoncepce (např. kondomu), kterou ale pachatel úmyslně nepoužije, případně bez vědomí oběti přestane používat během

¹⁴¹ Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí.

¹⁴² Pohrůžka násilí, pohrůžka jiné těžké újmy či zneužití její bezbrannosti.

sexuální aktivity (typicky si sundá kondom během soulože). V mnoha případech oběť vyjadřuje nesouhlas, který pachatel jednoduše ignoruje.

Iniciativa *Proč jsme to nenahlásili*¹⁴³ poukazuje na problematiku sexuálního násilí velmi originálním způsobem. Shromažďuje výpovědi obětí sexuálního násilí, které prostřednictvím krátkých anonymních zpovědí zveřejňuje na sociální síti Instagram. Z daných příspěvků je patrné, že v mnoha případech vůči oběti skutečně nebylo použito násilí a mnohdy si sama oběť ani nebyla jistá, zda ke znásilnění došlo či nikoliv. Dokola se opakujícím rysem je však verbálně vyjádřený nesouhlas, případně absence souhlasu. Pro ilustraci autorka uvádí několik často se opakujících motivů: „říkala jsem, ať to nedělá“, „říkala jsem, že nechci“, „říkala jsem, že se na to necítím ještě připravená“, „neptal se“, „řekl, že to musím udělat, protože jsem jeho manželka/holka“, „řekl, že když mi to nevadilo předtím, musím to udělat i teď“ a mnohé další.

Souhlas v sexuální oblasti (často se používá též výraz konsent) lze definovat jako shodnou vůli všech účastníků k sexuální aktivitě. Souhlas má být jasný a kontinuální, podaný svobodně bez nátlaku, manipulace nebo pod vlivem omamných látek. Souhlas má být také informovaný. Nemůže být dán osobami, které jsou nezletilé, silně intoxikované drogami nebo alkoholem, spící či bezvědomé. Souhlas je vratný, tedy během aktivit může být odvolán a váže ke konkrétní aktivitě a příležitosti. Jednou daný souhlas neopravňuje ke stejné aktivitě v budoucnosti. Kromě verbální confirmace se sexuální aktivitou lze pozorovat také nonverbální pozitivní odezvu, jakou je například úsměv, oční kontakt, přikyvování, vlastní aktivita.¹⁴⁴

Souhlas se nepředpokládá v situacích, pokud byl udělen k jiné aktivitě. Taktéž pokud druhá osoba spí nebo není při vědomí, k souhlasu byla donucena výhrůžkou nebo jinak dotlačena, je pod vlivem drog nebo alkoholu či je nezletilá¹⁴⁵. Pokud osoba nesouhlas projevuje verbálně, tedy říká ne, či nonverbálně, například odstrkáváním rukou, kroucením hlavou, nehybností, pláčem. Nesouhlas se předpokládá u osoby, která se do aktivity nezapojuje, neodpovídá, je viditelně rozrušená. Souhlas nelze vyvodit z toho, jak je druhá osoba oblečená. Mlčení se nepovažuje za souhlas.¹⁴⁶

---

¹⁴³ O nás. *Proč jsme to nenahlásili* [online]. 2021 [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.procjsmeto.nenahlasili.org/onas>

¹⁴⁴ What consent looks like? *Rainn* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.rainn.org/articles/what-is-consent>

¹⁴⁵ V tomto případě pod věkovou hranicí pro legální pohlavní styk, tj. mladší 15 let.

¹⁴⁶ What consent looks like? *Rainn* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.rainn.org/articles/what-is-consent>

V zemích¹⁴⁷, kde je trestný čin znásilnění založen na určité formě přítomnosti nebo absence souhlasu, není vyžadováno, aby souhlas byl dán výslovně, například podepsáním nějaké smlouvy nebo souhlasného prohlášení, jak často argumentují odpůrci této právní úpravy. Stačí, pokud souhlas druhé strany lze dovodit z okolností či jednání osoby. Ježková v publikaci *Jen ano je ano* nabízí alternativní znění trestného činu znásilnění, v kterém je zahrnut souhlas. Základní skutková podstata by tedy mohla znít takto: „*Kdo na jiném bez jeho souhlasu vykoná pohlavní styk, bude potrestán odnětím svobody...*“¹⁴⁸ Právní úprava znásilnění, která je platná dnes, by pak představovala kvalifikovanou skutkovou podstatu s vyšší trestní sazbou.

Ačkoliv se takové řešení může zdát na první pohled jasné a jednoduché, autorka osobně jej považuje za značně problematické. Trestný čin znásilnění je v českém právním řádu konstruován jako ze své podstaty úmyslný trestný čin, který je vyznačen násilným jednáním pachatele a vykonáním pohlavního styku. Pokud by měla být skutková podstata tohoto trestného činu stavěna na přítomnosti souhlasu, znásilnění by nebylo vyznačeno žádným specifickým jednáním pachatele, čímž by se měnila celá koncepce tohoto trestného činu. Problematický je i samotný pojem souhlasu, který není nijak legálně vymezen. Škála projevu souhlasu v sexuální oblasti je velice pestrá a široká. Od výslovného „ano“ po konkludentní projevy, jako je přitakání, oční kontakt, líbání, doteky, aktivita, ale i nezadržování protějšku v jeho aktivitě. Projev souhlasu v sexuální oblasti je velice subjektivní, a též velice subjektivní může být jeho vnímání či rozklíčování druhou stranou. S mírnou nadsázkou se dá říci, že v takovémto pojetí se u znásilnění objektivní veličina násilí nahrazuje subjektivními komunikačními dovednostmi sexuálních partnerů.

Autorka zastává názor, že česká právní úprava trestného činu znásilnění je velmi dobrá a za velice pozitivní považuje skutečnost, že zdárně pokrývá široký okruh jednání, a to i takových, která běžné představě znásilnění, jakožto aktu násilné soulože, neodpovídají. Je nesporné, že reakcí oběti na nenadálou situaci může být určitá forma paralýzy, jakéhosi ztuhnutí nebo zamrznutí, která jí neumožňuje se dostatečně důrazně bránit.¹⁴⁹ Kritici současné právní úpravy proto nejčastěji poukazují na skutečnost, že skutková podstata trestného činu znásilnění nepokrývá situace, kdy se oběť v důsledku šoku nebo překvapení aktivně nebrání, a tedy projevuje jen mírný, například verbální odpor.

---

¹⁴⁷ Dánsko, Německo, Belgie, Švédsko, Velká Británie.

¹⁴⁸ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské smlouvy*. Praha: proFem, 2017. ISBN 978-80-904564-9-5.

¹⁴⁹ Oběť nebojuje, nekřičí, neškrábe, nekouše.

Současná právní úprava ovšem dopadá i na takové situace, kdy pachatel nemusí překonávat odpor oběti použitím fyzického násilí, avšak užívá „pouze“ pohrůžku násilí či jiné těžké újmy či zneužívá bezbrannosti oběti. Další „šedá místa“ jsou pokrytá judikaturou. Nejvyšší soud ČR zastává názor, že v případě trestného činu znásilnění není nezbytné, aby poškozená osoba kladla zřejmý fyzický odpor. „*Pro naplnění znaku násilí nebo pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy u trestného činu znásilnění podle § 185 TZ není nezbytné, aby poškozená osoba kladla zřejmý fyzický odpor. Postačí, že pachateli musela být zjevná nevole poškozené osoby s jeho jednáním.*“¹⁵⁰ Je ovšem nutno dodat, že rozhodovací praxe soudů není, i přes celkem jasnou judikaturu, jednotná a nedostatečně důrazný aktivní odpor oběti může být vykládán k její tíži, a to zvláště tam, kde se pachatel dovolává skutkového omylu negativního.

Vzhledem k výše řečenému se autorka této práce domnívá, že by mohlo být prospěšné konstruovat trestný čin znásilnění tak, aby odrážel nesouhlas¹⁵¹ oběti jako dostatečný projev odporu s jednáním pachatele. Myslí si, že takto definovaný trestný čin znásilnění by nechával místo pro určitou spontaneitu v sexuálních vztazích, ale zároveň by jasně vymezil hranici, za kterou nelze zajít. Zahnutí určité formy nesouhlasu do skutkové podstaty trestného činu znásilnění by považovala za krok správným směrem, především ve vztahu k sjednocení rozhodovací praxe soudů a ulehčení pozice poškozených v rámci trestního řízení.

Není však názoru, že by nová formulace zákona měla vliv na latentnost tohoto trestného činu. Pozice oběti trestného činu znásilnění je zatížena velkou stigmatizací, je nezáviděníhodná a pro oběť ponižující, často vede k narušení rodinných, pracovních a jiných společenských vazeb oběti. Oběti trestného činu znásilnění se potýkají s pocity studu, zahanbení a sebeobviňováním. Autorka práce si tedy troufá tvrdit, že latentnost tohoto trestného činu neleží ve špatné legislativě, ale spíše ve společenské stigmatizaci, kterou s sebou tento trestný čin nese. Více než změnu legislativy tak dle jejího názoru společnost potřebuje sexuální osvětu, boření zažitých mýtů a předsudků, které se se sexuálním násilím pojí. Případná legislativní změna by mohla být jednou z cest, jak vyslat společnosti signál, že určité jednání v sexuální sféře jednoduše není akceptovatelné a ve výsledku tím vést k větší kultivovanosti v oblasti sexuálních vztahů.

---

¹⁵⁰ Například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1051/2011, anebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.

¹⁵¹ Verbální nesouhlas, pláč, kroucení hlavou, odstrkávání rukou.

5.1.3. Prevence trestného činu znásilnění

V této části diplomové práce by autorka ráda poukázala na skutečnost, že doporučené chování, které se obecně považuje za prevenci trestného činu znásilnění, vychází z mnoha mýtů a předsudků, které tento trestný čin doprovází a jež jsou pevně zakořeněny v naší společnosti.

Jak již bylo řečeno výše, trestný čin znásilnění lze považovat za jeden z nejzávažnějších, který kromě tělesné integrity oběti narušuje, a často mnohem závažněji, také integritu psychickou a sexuální. Zároveň je tento trestný čin zatížen velkou stigmatizací oběti a je pro něj typická vysoká míra sekundární viktimizace, které se oběti dostává v důsledku nevhodných reakcí a chování nejbližšího sociálního okolí či orgánů činných v trestním řízení a dalších zúčastněných institucí. Extrémně vysokou míru latence tohoto trestného činu lze pak připisovat právě výše zmíněným faktorům. Počty policí zjištěných případů znásilnění se pohybují mezi 480 a 675 případy ročně. Justiční statistiky státních zastupitelství ukazují, že ročně bývá pro trestný čin znásilnění v ČR v přípravném řízení stíháno cca 330–400 osob.¹⁵² Předpokládá se však, že je oznamováno pouze 3–8 % případů znásilnění¹⁵³ a skutečná čísla jsou tedy mnohonásobně vyšší.¹⁵⁴

Na webu Policie ČR se lze dočíst, že „účinnou prevencí /znásilnění/ je vyhýbat se rizikovému chování, rizikovým místům a dbát na vlastní bezpečnost“.¹⁵⁵ Chmelík o něco konkrétněji v rámci individuální prevence zmiňuje jako častou příčinu páchaní znásilnění „vlastní neopatrnost, riskování a zvláště koketnost a provokování ze strany žen“.¹⁵⁶ Dalo by se tedy říci, že v případě trestného činu znásilnění se klade velký důraz na zodpovědné chování potenciální oběti.

Zde však naráží uvedená tvrzení na jeden z nejčastějších mýtů ohledně znásilnění. Mýtus o riskantním chování oběti je častým zdrojem sekundární viktimizace oběti, která vychází z předsudku, že oběť znásilnění si za něj do určité míry může sama, že nese částečný podíl viny na tomto trestném činu, protože se dopustila určitého „riskantního chování“. Toto rizikové chování pak může spočívat například v požívání alkoholu či jiných omamných látek,

---

¹⁵² Násilná sexuální kriminalita (informace o průběžných výsledcích výzkumu IKSP pro členy RVPPK, dostupné na webových stránkách Ministerstva vnitra ČR – www.mvcr.cz).

¹⁵³ Např. Statistiky. *Stop znásilnění* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/statistiky>

¹⁵⁴ Amnesty International uváděla v roce 2015 až 7 000 znásilnění ročně, spolek Konsent mluví až o 12 000 znásilnění v ČR ročně.

¹⁵⁵ Znásilnění. *Policie ČR* [online]. Praha, 2021 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-znasilneni.aspx>

¹⁵⁶ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6, s. 33.

flirtování, způsobu, jakým byla oběť oblečená, ve výběru společnosti, se kterou oběť trávila čas nebo ve volbě nevhodných míst, na nichž se vyskytovala. Od oběti se tedy očekává, že si byla či měla být vědoma rizika, že může být znásilněna, a proto se měla zachovat jinak, než se zachovala.

Právě v rámci tohoto mýtu lze výrazně pozorovat jev zvaný chyba zpětného úsudku, o kterém bylo pojednáváno v kapitole třetí. Chování oběti znásilnění je okolím posuzováno s ohledem na informace o průběhu zločinu, které jsou již k dispozici, a oběti je následně vyčítána její zjevná nerozvážnost a neopatrnost v situaci, kdy jí mělo být jasné, že jí hrozí potenciální nebezpečí znásilnění. Oběť ovšem v čase spáchání trestného činu toto nebezpečí nepociťuje, a proto se nechová tak, jak následně okolí považuje za logické. Autorka práce zastává názor, že za „rizikové chování“ může být zpětně považováno jakékoliv chování, které skončí znásilněním. Posezení s přáteli v baru, tanec v klubu, seznámení se s někým novým, rande naslepo, vztah na jednu noc. Všechny tyto a podobné aktivity jsou společností akceptovány jako druh dobré zábavy a běžné sociální interakce, ovšem pouze za předpokladu, že neskončí znásilněním.

Na tomto místě autorka považuje taktéž za vhodné zmínit termín „pravého znásilnění“. Mýtus o reálném znásilnění či skutečném znásilnění¹⁵⁷ je možné vysvětlit jako jakousi obecnou představu nebo očekávání toho, jak by mělo znásilnění vypadat. Jedná se o rozšířenou představu, že k znásilnění dochází zcela výhradně na odlehlých či opuštěných místech, typicky například v parku, v podchodu, v temných ulicích a nejpravděpodobněji v noci. Tento mýtus pak doplňuje představa pachatele trestného činu znásilnění jakožto pro oběť cizího a neznámého muže, patologického jedince či sexuálního devianta. Znásilnění je vykreslováno jako přepadová akce s použitím velké míry fyzického násilí, po kterém oběť zůstává s mnoha zraněními a roztrhaným oblečením bezvládně ležet, případně okamžitě po činu utíká na policii pro pomoc.

Od této představy znásilnění se pak odvíjí preventivní doporučení, která by mohla být opět nejlépe charakterizována jako vyhýbání se rizikovému chování, rizikovým místům a rizikovým osobám.

Různé studie ovšem ukazují, že v drtivé většině případů se znásilnění nedopouští žádná cizí osoba a ani k nim nedochází na temných a odlehlých místech. Až v 80 % případů se znásilnění dopouští osoba, kterou oběť dobře zná a která pochází z jejího nejbližšího

---

¹⁵⁷ Například ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 231.

sociálního okolí.¹⁵⁸ „Většina znásilnění se odehrává mezi osobami, které se znají. Pachatelé bývají jinak normální muži, kteří netrpí sexuální deviací, ani je nelze diagnostikovat jako psychopaty, tedy nevykazují příznaky specifických poruch osobnosti a chování...“¹⁵⁹ Typickými pachateli jsou partneři oběti, její přátelé, kolegové z práce, blízcí příbuzní nebo sousedé.

Navíc ke znásilnění dochází často v místech, která oběť považuje za bezpečná. Reprezentativní sociologický výzkum zaměřený na sexuální násilí v České republice, který pro neziskovou organizaci Persefona zpracovala agentura Focus ukázal, že dvě třetiny znásilnění probíhají doma.¹⁶⁰ Běžná preventivní opatření se tedy v praxi ukazují jako nedostatečná, jelikož se vztahují pouze na malou část případů znásilnění.

Autorka si tedy troufá tvrdit, že v případě trestného činu znásilnění se preventivní opatření zaměřují téměř výhradně na potenciální oběti. Většina žen je ovšem vybavena základními znalostmi toho, co by měla a neměla dělat, aby se nestala obětí znásilnění. Ženy obecně vědí, že nemají odcházet s cizími muži na opuštěná místa, chodit v noci neosvětlenými ulicemi, podchody, parky, měly by se vyhýbat autostopu, neměly by nechávat v barech pít bez dozoru, opíjet se na veřejnosti, oblékat se zbytečně vyzývavě, je taktéž vhodné mít základy sebeobrany nebo při sobě nosit nějakou zbraň... Podobné rady lze nalézt v každém ženském časopise, stejně jako v policejních příručkách.

V rámci prevence je kladen velký důraz na to, jak se nenechat znásilnit, ovšem nikoliv na to, jak se znásilnění nedopouštět. Materiálů, které by poučovaly potenciální pachatele znásilnění, například o souhlasu, je žalostně málo. Přitom obecné povědomí o tom, jaké jednání je už znásilněním, je ve společnosti značně zkreslené. Stačí například nahlédnout do internetových diskuzí pod články o znásilnění, kde je tato nevědomost zcela zřejmá. Ne každý si je vědom toho, že znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění lze naplnit například i provedením orálního sexu nebo násilným dotýkáním se na intimních místech nebo že je možné dopustit se také znásilnění muže nebo vlastní manželky.

Z tohoto důvodu by autorka ráda vyzdvihla činnost spolku Konsent, jehož projekty se zaměřují na prevenci sexuálního obtěžování a znásilnění, a to i přesto, že se autorka neztotožňuje s jejich kritikou právní úpravy trestného činu znásilnění. Hlavním cílem činnosti

---

¹⁵⁸ Například WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. *Reprezentativní sociologické výzkumy sexuálního chování naší populace v roce 1993, 1998, 2003, 2008, 2013* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <http://www.persefona.cz/sexualni-nasilni-nebo-obtezovani-zazilo-39-cechu>

¹⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8, s. 231.

¹⁶⁰ Sexuální násilí nebo obtěžování zažilo 39 % Čechů. *Persefona* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: http://www.persefona.cz/source/pdf/TZ_Persefona_vysledky_vyzkumu.pdf

tohoto spolku je odtabuizování tématu znásilnění a otevření veřejné debaty o sexuálním násilí a celkově kultivace společnosti v rámci tématu konsenzuálního sexu. V roce 2017 přišel tento spolek například s projektem „Když to nechce, tak to nechce“, který byl doprovázen i úspěšnou mediální kampaní s několika videospoty.¹⁶¹ Tento projekt cílil primárně na potenciální pachatele znásilnění a vycházel z výše zmíněného poznatku, že znásilnění se ve většině případů odehrává mezi osobami, které se dobře znají, často mezi partnery. Projekt měl podobu workshopu o sexu a sexuálním násilí pro žáky a žákyně základních a středních škol.

Pokud by i zde měla být prevence rozdělena na primární, sekundární a terciární, lze odkázat na to, co již bylo řečeno v kapitole čtvrté. Doplnit je dále možné, že primární prevence znásilnění by měla spočívat v kvalitní sexuální výchově, díky které si mladí lidé osvojí komunikační dovednosti, jejichž prostřednictvím budou schopni se svými protějšky v sexu komunikovat své hranice, nebudou se bát říci ne a budou umět respektovat sebe i druhé. Zároveň by prevence trestného činu znásilnění neměla směřovat pouze k potenciálním obětem, ale i k potenciálním (ne deviantním) pachatelům.¹⁶²

5.2. Trestný čin pohlavního zneužití a jeho prevence

Trestný čin pohlavního zneužití je dalším z představitelů sexuálních trestných činů. Sexuální zneužití v dětství je jedním z nejtěžších traumat, která člověk může prožít, a na svých obětech mnohdy zanechává trvalé negativní následky. Podle definice zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 se za pohlavní zneužívání považuje nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování, jako je jakékoliv dotýkání, styk nebo vykořisťování, a to kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá.¹⁶³ Mezi nejohroženější skupiny patří děti ve věku od tří do šesti let a dále dívky ve věku od dvanácti do patnácti let.¹⁶⁴

Různé podoby sexuálního zneužívání dětí se v rámci trestního práva manifestují v rozličných trestných činech. V trestním zákoníku lze nalézt kromě trestného činu pohlavního zneužití dle § 187, který bude předmětem zájmu této kapitoly, také trestné činy soulože mezi příbuznými dle § 188, výrobu a nakládání s dětskou pornografií dle § 192,

---

¹⁶¹ Cena Gratias Tibi: Když to nechce, tak to nechce. *iVysílání* [online]. Praha: Česká televize, 2019 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12668432952-cena-gratias-tibi-2019/0/65684-konsent-kdyz-to-nechce-tak-to-nechce/>

¹⁶² O prevenci deviantních pachatelů bylo pojednáno v předchozích kapitolách.

¹⁶³ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 21.

¹⁶⁴ Graf: Počet sexuálně zneužívaných dětí v České republice v letech 2000–2010. *Šance dětem* [online]. 9. 2. 2021 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/graf-pocet-sexualne-zneuzivanych-deti-v-ceske-republice-v-letech-2000-2010>

zneužití dítěte k výrobě pornografie dle § 193, účast na pornografickém představení dle § 193a, navazování nedovolených kontaktů s dítětem dle § 193b a samozřejmě také znásilnění dle § 185 nebo sexuální nátlak dle § 186 a svádění k pohlavnímu styku dle § 202.

5.2.1. Česká právní úprava trestného činu pohlavního zneužití

Trestný čin pohlavního zneužití je upraven v hlavě třetí zvláštní části trestního zákona s názvem Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, konkrétně v § 187 a jeho celé znění následuje:

„(1) Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.“¹⁶⁵

Dítětem se dle znění § 126 trestního zákoníku rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. Tak tomu je právě v případě ustanovení § 187 trestního zákoníku, které směřuje k ochraně mravního a tělesného vývoje dětí mladších patnácti let. Jeho účelem je chránit děti mladší patnácti let před negativními důsledky předčasných sexuálních aktivit a dopadá bez rozdílu jak na dívky, tak chlapce. Ochrana přiznaná dítěti mladšímu patnácti let trvá pouze do dne předcházejícího jeho patnáctým narozeninám. Ochrana je poskytována na základě výše zmíněné věkové hranice, a to bez ohledu na tělesnou či psychickou vyspělost dítěte, jeho případné předchozí sexuální zkušenosti či citové vazby s pachatelem. Souhlas osoby mladší patnácti let se sexuálními aktivitami pachatele nebo jejich vlastní iniciací ze strany dítěte nezbuývají pachatele trestní odpovědnosti. Osobám mladším patnácti let se ochrana poskytuje i proti jejich vůli. Dítě je ve smyslu zákona o obětech trestných činů také vždy považováno za zvlášť zranitelnou oběť.¹⁶⁶

¹⁶⁵ § 187 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁶⁶ § 2 odst. 4 písm. a) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

Trestný čin pohlavního zneužití může být vykonán dvěma způsoby, a to souloží nebo jiným způsobem pohlavního zneužití. Souloží se rozumí spojení pohlavních orgánů muže a ženy. Pohlavní zneužití může mít podobu koitální, tj. soulož, či nekoitální. Pohlavního zneužití souloží se tedy může dopustit pouze osoba opačného pohlaví. Za jiný způsob pohlavního zneužití jsou dle judikatury považovány intenzivnější zásahy do pohlavní sféry poškozených, které směřují k sexuálnímu vzrušení pachatele.¹⁶⁷ „*Za jiný způsob pohlavního zneužívání pokládáme akty podobné souloži nebo svou povahou se jí blížící, které vedou k uspokojení sexuálních potřeb pachatele a které se svou závažností a intenzitou blíží pohlavnímu zneužívání vykonanému souloží, například ohmatávání prsou nebo pohlavních orgánů, líbání přirození, orální sex, anální styk apod.*“¹⁶⁸ Pohlavního zneužití jiným způsobem se může dopustit i osoba stejného pohlaví. Pohlavního zneužití se může pachatel dopustit vlastním aktivním jednáním, ale stejně tak i svou pasivitou, kdy aktivně nechává jednat dítě.

Pohlavní zneužití souloží nebo jiným způsobem pohlavního zneužití je základní skutkovou podstatou a zákon za něj ukládá stejnou trestní sazbu. Kvalifikovanou skutkovou podstatu naplní pachatel, který se takového jednání dopustí na dítěti mladším patnácti let, které je svěřeno jeho doзору, pokud zneužije jeho závislosti nebo svého postavení a z něj vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

O osobu svěřenou doзору pachatele se jedná tehdy, pokud má pachatel právo a povinnost na takovou osobu dohlížet a bdít nad ní. Tak je tomu například u rodičů vůči dětem, u vychovatele nebo učitele vůči chovancům a žákům, u trenérů, vedoucích letních táborů apod. Svěření doзору vyplývá z konkrétní situace, z faktického stavu, kdy dospělá, odpovědná, i konkrétně ustanovená či sjednaná osoba odpovídá za chování a stav osoby, která jí byla svěřena k doзору. Zneužití závislosti dítěte svěřeného doзору pachatele znamená, že takové dítě mladší patnácti let dá pachateli souhlas k souloží nebo k jinému pohlavnímu zneužití pod určitým psychickým nátlakem vyplývajícím právě z poměru mezi dozorujícím pachatelem a jemu svěřeným dítětem.¹⁶⁹

Zneužití závislosti předpokládá stav, kdy je dítě v určitém ohledu odkázáno na pachatele, a tím je omezena svoboda jeho rozhodování. Jelínek říká, že „*stačí faktický poměr závislosti, daný např. tím, že pachatel zneužitou osobu vychovává. K naplnění znaku*

---

¹⁶⁷ Např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 3 Tdo 413/2008.

¹⁶⁸ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, 2013. ISBN 987-80-87576-64-9, s. 602.

¹⁶⁹ Rozhodnutí NS 8 Tdo 716/2020-367.

zneužívání závislosti postačí, že pachatel faktické závislosti využívá“.¹⁷⁰ Postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti lze charakterizovat jako takové postavení, které v dítěti budí důvěru nebo autoritu. Takového vlivu může požívat například známý politik, lékař, trenér nebo duchovní.

Kvalifikovanou skutkovou podstatu tohoto trestného činu naplní pachatel také v případě, kdy pohlavním zneužitím způsobí dítěti mladšímu patnácti let těžkou újmu na zdraví. Těžkou újmou na zdraví se rozumí vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění, přičemž taxativní výčet lze nalézt v § 122 odst. 2 trestního zákoníku.¹⁷¹ Ještě přísněji jsou trestány případy, kdy pachatel svým činem způsobí smrt.

5.2.2. Prevence trestného činu pohlavního zneužití

Dle Vaníčkové se četnost sexuálního zneužití vztahuje k absenci sexuální výchovy dětí a k postojům dospělých, které spočívají ve vyžadování absolutní poslušnosti a důvěry od dětí. Dále také v nedostatečném naslouchání dítěti, které si přeje svěřit se s problémem, v mlčení o možnosti, že některým blízkým osobám by dítě nemělo věřit a především v zanedbávání komunikace o sexualitě.¹⁷²

Machková mezi nepřímá ohrožení sexuálním zneužitím řadí na jedné straně rozvolněnou výchovu, v jejímž rámci se dítě neučí vnímat hranici vlastní intimity, na straně druhé pak puritánskou výchovu s tabuizovaným postojem k sexualitě. Za rizikový faktor považuje také rodiče, který je sám zatížený sexuálním zneužíváním v průběhu vlastního dětství.¹⁷³

Jonášová říká, že pokud se má předcházet sexuálnímu zneužívání dětí, je potřeba, aby rodiče dětem věnovali dostatek času, aby je vychovávali v emoční jistotě a hodnotové pevnosti. K tomu, aby se dítě dokázalo vyhnout nebezpečí sexuálního zneužití nebo toto nebezpečí alespoň minimalizovalo, je nezbytně nutné, aby znalo základní sexuální pojmy, znalo svá práva a dokázalo je chránit.¹⁷⁴ Dítě by mělo vědět, že nikdo nemá právo na něj

¹⁷⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2020. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 291.

¹⁷¹ Např.: zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, zohyždění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu aj.

¹⁷² VANÍČKOVÁ, Eva. Sexuální zneužití – retrospektivní svědecká výpověď žen. In: DUNOVSKÝ, Jiří, Petr WEISS a Ondřej TROJAN. *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí: sborník z konference East – West, Praha 1996*. Praha: Jan, 1997. ISBN 80-85529-31-9, s. 69.

¹⁷³ MACHKOVÁ, Alexandra. *Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí* [online]. 1. 11. 2012 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti#prevence-rizikoveho-chovani-a-sexualni-vychova-v-rodine>

¹⁷⁴ JONÁŠOVÁ, Iveta. *Sexuální zneužívání dítěte* [online]. 4. 2. 2022 [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/sexualni-zneuzivani-ditete>

sahat, pokud si to samo nepřeje. Mělo by vědět, jaké osoby na ně mohou sahat, na jaká místa a za jakých okolností (například vyšetření u lékaře). Děti by neměly být nuceny do fyzického kontaktu s jinými osobami proti své vůli.¹⁷⁵ Děti by měly vědět, že ne všechny doteky jsou dobré anebo vhodné. V této oblasti by se měly řídit vědomostmi, ale také svou intuicí. Pokud mají z určitých doteků špatný pocit, nejspíš se bude jednat o doteky nevhodné. Děti by měly vědět, že existují dobrá a špatná tajemství a že mají právo tajemství prozradit. Děti by měly také vědět, že v určitých situacích je možné i dospělé osobě říci „ne“, nesouhlasit s ní nebo odmítnout poslušnost. Děti by měly být dobře informovány o tom, jak a kde hledat pomoc a na koho se v případě nouze obrátit.¹⁷⁶

Výše zmíněné pak jednoduše shrnuje Täubner, který říká, že „*nosnou a cílenou oblastí obecné koncepce prevence sexuálního zneužívání dětí je především sama osobnost dítěte*“.¹⁷⁷ Prevence sexuální kriminality páchané na dětech byla obecně popsána již v kapitole čtvrté. Pro účely této kapitoly bude také použito klasické dělení prevence na primární, sekundární a terciární.

Primární prevencí sexuálního zneužívání se rozumí celospolečenské osvětové působení v oblasti práv dítěte na život bez zanedbávání, týrání a zneužívání. Täubner říká, že základní strategií primární prevence sexuálního zneužívání dětí je snížení pravděpodobnosti výskytu poškození dítěte.¹⁷⁸ Potenciální oběti, tedy děti do věku patnácti let, představují hlavní cílovou skupinu primární prevence, přičemž tuto prevenci garantují další podpůrné skupiny, kam spadají například rodiče, pedagogové, zdravotní pracovníci, sdělovací prostředky, ale i široká veřejnost.¹⁷⁹ Naprosto zásadní roli v této sféře hraje kvalitní sexuální výchova, jejíž nedílnou součástí by měla být právě i prevence sexuálního zneužívání. Někteří autoři upozorňují na to, že primární prevence by měla cílit i na osobu (potenciálního) pachatele. Primární prevence může mít podobu odborných seminářů, informačních a osvětových akcí, edukačních přednášek pro děti, dospělé nebo specifické profesní skupiny, televizních a rozhlasových pořadů, zpravodajských relací nebo článků v periodikách.

Sekundární prevenci sexuálního zneužívání dětí lze charakterizovat jako „*záměrné působení na situace, podmínky či okolnosti, které nějakým způsobem zvyšují či podmiňují*

---

¹⁷⁵ Nucené líbání a objímání příbuzných apod.

¹⁷⁶ JONÁŠOVÁ, Iveta. *Sexuální zneužívání dítěte* [online]. 4. 2. 2022 [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/sexualni-zneuzivani-ditete>

¹⁷⁷ TÄUBNER, Vladimír. In: WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 44.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 44.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 44.

*riziko zneužití dítěte, s cílem tyto fenomény minimalizovat nebo zcela eliminovat“.*¹⁸⁰ Účelem sekundární prevence je tedy vymezení rizikových skupin obyvatelstva a rizikových životních situací. Jejím cílem je omezování podmínek, za kterých k sexuálnímu zneužívání dochází, a to jednak u potenciálních obětí a pachatelů, ale také u potenciálně rizikových situací. Důležité je vytvoření takových strategií, které budou cílit právě na tyto ohrožené osoby a potenciálně nebezpečné situace a riziko sexuálního zneužití budou zcela odstraňovat, nebo alespoň minimalizovat.¹⁸¹

Hranice mezi primární a sekundární prevencí je nejasná a často se tyto dvě sféry vzájemně prolínají. Lze však shrnout, že primární prevence se orientuje na celou populaci dětí jakožto potenciálních obětí a na celou populaci dospělých, kteří představují na jedné straně garanty prevence, na straně druhé ovšem i potenciální pachatele. Sekundární prevence je pak již specificky směřující do objektivně rizikových oblastí, kterými jsou rizikové děti, rizikové dospělí, rizikové rodiny a rizikové situace.

Mezi rizikové faktory lze zařadit například věk dítěte, přičemž se zvyšujícím se věkem je rizikovost nižší, jelikož se zvyšuje obranyschopnost dítěte i jeho schopnost detekovat potenciálně nebezpečné situace. Jako rizikový faktor lze uvést také mentální retardaci nebo nižší intelekt dítěte, stejně jako nízké sebehodnocení dítěte nebo nestabilní rodinné prostředí. To vše otevírá prostor pro případné sexuální zneužívání, které dítě buď není schopno vůbec pochopit, nebo jej mylně považuje za projev lásky a náklonnosti pachatele.

V kontextu pojednávání o potenciálních pachatelích nebo tzv. rizikových osobách není možné nezmínit pedofilii. V obecném povědomí i ve sdělovacích prostředcích je zpravidla každý, kdo se dopustil nějaké formy sexuálního zneužití dítěte, automaticky označován za pedofila. Pedofilie je sexuální deviací v objektu, která se projevuje jako sexuální orientace na předpubertální děti, tedy takové, které nemají sekundární pohlavní znaky. Pedofilové preferují jak fyzickou nezralost objektu, tak i jeho dětské chování. Weiss říká, že pokud pedofilové nepodlehnu svým sexuálním choutkám, mohou být pro své porozumění dětskému světu velmi úspěšnými učiteli, skautskými vedoucími, trenéry či spisovateli dětských knih, aniž by jejich okolí pojalo podezření na skrytě sexuální motivaci jejich společensky oceňovaných aktivit.¹⁸² Weiss také opakovaně upozorňuje na fakt, že pedofilní sexuální orientace je u pachatelů sexuálního zneužívání dětí diagnostikována přibližně v pouhých

---

¹⁸⁰ TÄUBNER, Vladimír. In: WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 63.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 43.

¹⁸² WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 15.

deseti procentech případů. Práví pedofilové se trestného činu pohlavního zneužití dopouštějí zpravidla nekoitálními formami, přičemž nejzávažnější formou zneužití tohoto typu je obvykle manuální či orální kontakt s genitálem oběti, případně vyžadování masturbace či orálního dráždění pachatele.¹⁸³ V případě incestu, který je v českém právním řádu vyjádřen jakožto trestný čin soulože mezi příbuznými, je diagnóza pedofilie u pachatele naprosto výjimečná.¹⁸⁴ Podobně je tomu i u trestného činu znásilnění, kdy je pravá pedofilie diagnostikována málokdy.¹⁸⁵ V případě sexuálního zneužívání jsou pachateli tedy většinou nedeviantní muži, kteří ovšem trpí jinou poruchou v oblasti charakterové nebo osobnosti¹⁸⁶ a dítě pro ně představuje pouze snadnější a dostupnější sexuální objekt.

Za rizikové situace lze pak označit takové sociální situace, ve kterých je dítě potenciálně ve větším nebezpečí sexuálního zneužití. Täubner vyjmenovává například veřejně přístupná místa, jako jsou výtahy, schodiště, veřejné toalety, hromadná doprava. Zároveň sem spadá i nepříznivá sociální situace rodiny a jejích členů, například hmotná bída či alkoholová a jiná intoxikace. Sekundární prevence by měla spočívat v eliminování rizikivosti prostředí či situace.¹⁸⁷

Pokud jsou zmiňovány potenciálně nebezpečné situace, je záhodno zmínit velmi aktuální problém, kterým je sexuální zneužívání dětí na internetu. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR z roku 2019 i z roku 2020 opakovaně upozorňuje na trend páchání mravnostní kriminality prostřednictvím moderních informačních technologií. Dle Zprávy z roku 2020 se pachatelé zaměřují především na mládež. Zneužívají důvěřivosti a nezkušenosti dětí, které kontaktují prostřednictvím sociálních sítí, často se dokonce vydávají za jejich vrstevníky, a pod různými legendami se snaží získat jejich odhalené fotografie, případně videozáznamy s erotickým podtextem, které v některých případech později využívají k dalšímu vydírání.¹⁸⁸

Pro navazování kontaktu s dětmi v online prostředí za účelem jejich sexuálního zneužití se používá anglický výraz *kybergrooming*. Narazit lze i na termín *sextortion*, který označuje sexuální vydírání. Jedním z hlavních atributů *kybergroomingu* je lákání dětí

---

¹⁸³ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 16.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 16.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 16.

¹⁸⁶ Jedinci nezdrženliví, obecně agresivní, pod vlivem alkoholu nebo jiných omamných látek.

¹⁸⁷ Dítě se v rámci primární prevence naučí, že nemá samo vstupovat do výtahu s neznámým člověkem, v rámci sekundární prevence bude do výtahů zakázán vstup dětem do deseti let bez doprovodu důvěryhodné osoby.

¹⁸⁸ Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019. *MV ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 2022-01-06]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2019.aspx>, s. 26.

k osobnímu setkání, v jehož rámci může dojít k následnému zneužití. Kybergrooming většinou probíhá delší dobu, i když některým pachatelům stačí pouhý krátký online kontakt s dítětem, během něhož například masturbují, a následně je již dítě nezajímá.

V jiných případech pachatel dítě „zpracovává“ dlouhodobě. Dítě si vybírá podle informací, které jsou o něm dostupné v online prostředí, naváže s ním kontakt, který postupně směřuje k sexuálně laděné komunikaci. S dítětem buduje důvěrný vztah, který často demonstruje poskytováním dárků (např. koupí kreditu do mobilu). Dochází k vzájemnému posílání fotografií, případně videohovorům. Postupem času kybergroomer začne dítě tlačit k osobnímu setkání. Pokud dítě nějakou aktivitu či setkání odmítá, uchyluje se kybergroomer zpravidla k citovému vydírání, případně může také hrozit zveřejněním zaslaných fotografií, zveřejněním vzájemně eroticky laděné komunikace apod.

V rámci českého trestního práva na tento fenomén směřuje především ustanovení § 193b, tj. trestný čin navazování nedovolených kontaktů s dítětem. Pokud mezi pachatelem a dítětem dochází k zasílání například obnažených či eroticky laděných fotografií nebo videí, případně dítě na popud pachatele takové fotografie a videa pořizuje, může se jednat o další trestné činy, jako je šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, či dokonce zneužití dítěte k výrobě pornografie, případně účast na pornografickém představení. Ve vztahu k trestnému činu pohlavního zneužití pak internet představuje platformu, na které se dítě může snadno seznámit s potenciálním pachatelem.

V rámci prevence sexuálního zneužívání by tedy dítě mělo být poučeno i o bezpečném chování v prostředí internetu. V rámci českého internetu je možné jmenovat například eBezpečí¹⁸⁹, což je celorepublikový certifikovaný projekt zaměřený na prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími fenomény. Dále také projekt Bud' safe online¹⁹⁰, což je osvětový program pod záštitou MŠMT, který vzdělává děti na základních školách o tom, jak se na internetu chovat správně a bezpečně. Jmenovat lze také dokument V síti, který v České republice rezonoval v roce 2020 a zabýval se problematikou sexuálních predátorů na českém internetu. V upravené verzi s názvem V síti: Za školou je jakožto edukační a preventivní materiál promítán na českých základních školách dětem ve věku od 12 let.

Terciární prevence je pak chápána jako minimalizace rizika, že již zneužitě dítě bude nadále poškozováno, a představuje strategie, jak stávající poškození dítěte minimalizovat.

---

¹⁸⁹ E-bezpečí [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz>

¹⁹⁰ Bud' safe online. Avast [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://www.avast.com/cz/besafeonline/promedia>

„Terciární prevencí se rozumí takové chování pedagoga, lékaře, rodiče... kdy reaguje na situaci, v níž došlo k sexuálnímu zneužití dítěte, a následně zabraňuje jeho dalšímu zneužívání.“¹⁹¹ Smyslem terciární prevence je zamezit dalšímu zneužívání dítěte. V rámci terciární prevence lze vydělit dvě etapy, a to diagnostickou, v jejímž rámci se zjišťuje míra poškození dítěte,¹⁹² a etapu pomocnou, ochrannou a terapeutickou, jejímž prostřednictvím je zamezeno dalšímu zneužívání a dítěti je poskytnuta potřebná pomoc, jak se vyrovnat s následky zneužívání.

---

¹⁹¹ TÄUBNER, Vladimír. In: WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8, s. 71.

¹⁹² Ať už z hlediska medicínského, psychologického či právního.

Závěr

Předkládaná diplomová práce s názvem *Mravnostní kriminalita a její prevence* si ve svém úvodu kladla za cíl podat hlubší přehled problematiky mravnostní kriminality, její prevence a zmapovat aktuální témata v této oblasti, především s akcentem na sexuální trestné činy. Diplomová práce byla za tímto účelem rozdělena do dvou částí a pěti na sebe navazujících kapitol. První část práce má teoretický ráz a jejím účelem bylo vymezení základních pojmů, druhá část práce se již prakticky zaměřuje na vybrané mravnostní trestné činy.

Mravnostní kriminalita je definována jako kriminalita, která je spjata s lidským sexuálním pudem. Z tohoto důvodu se první kapitola diplomové práce věnovala vymezení pojmu lidské sexuality a sexuálního pudu. V této kapitole byla demonstrována nesamozřejmost toho, co lze v oblasti lidské sexuality považovat za normální, a to vzhledem k různým kulturním, historickým, ale i geografickým hlediskům.

Druhá kapitola diplomové práce se zabývala tématem mravnosti a mravnostní kriminality. V rámci této kapitoly byla definována mravnost, její místo mezi jednotlivými normativními systémy a její vztah k právnímu řádu. Bylo poukázáno na to, jak se vzájemně ovlivňuje oblast mravnosti a lidské sexuality. Následně byla definována mravnostní kriminalita a její charakteristické rysy. Byly představeny jednotlivé mravnostní trestné činy a jejich místo v rámci českého právního řádu. V závěru kapitoly byly představeny různé možnosti dělení jednotlivých mravnostních trestných činů.

Třetí kapitola diplomové práce se zabývala pojmem pachatele a oběti mravnostních trestných činů. Pojem pachatele byl definován trestněprávně i kriminologicky. Následně bylo představeno dělení pachatelů z hlediska přítomnosti či absence sexuální deviace. Bylo poukázáno na fakt, že mravnostní kriminality se ve většině případů nedopouští deviantní pachatelé. Druhá část této kapitoly vymezuje pojem oběti mravnostních trestných činů. Pojem oběti byl definován taktéž trestněprávně i kriminologicky. Byla podána definice zvláště zranitelné oběti. Kapitola se podrobně věnovala problematice primární a sekundární viktimizace a jejich mechanismům.

Čtvrtá kapitola diplomové práce se zabývala pojmem prevence mravnostní kriminality. Prvním krokem v rámci této kapitoly bylo obecné vymezení pojmu prevence kriminality. Dále bylo představeno třídění prevence kriminality dle různého obsahového zaměření. Bylo také představeno organizační řešení prevence kriminality v rámci České republiky a zmíněny některé důležité vládní dokumenty, které se prevencí kriminality

zabývají. V poslední části této kapitoly pak byla diskutována samotná prevence mravnostní kriminality a její možnosti.

Pátá a poslední kapitola diplomové práce se podrobně věnovala dvěma vybraným mravnostním trestným činům a možnostem jejich prevence. Jednalo se o trestný čin znásilnění a trestný čin pohlavního zneužití. U trestného činu znásilnění byla představena jeho právní úprava a podrobně vysvětleny jednotlivé části skutkové podstaty. Následně byla představena kritika současné právní úpravy a diskutovány možné legislativní změny. V rámci prevence trestného činu znásilnění bylo poukázáno na stereotypní představy, které tento trestný čin doprovází a na nedostatečnost běžných preventivních doporučení, která z těchto stereotypních představ vycházejí.

U trestného činu pohlavního zneužití byla taktéž představena jeho právní úprava a vysvětleny jednotlivé části skutkové podstaty. Byl vymezen termín sexuálního zneužívání dětí a poukázáno na skutečnost, že tento jev v rámci české právní úpravy nachází svou podobu v mnoha mravnostních trestných činech, samotnou prevenci proto nelze zcela jednoznačně omezit pouze na trestný čin pohlavního zneužití. V rámci popisu prevence sexuálního zneužívání dětí bylo použito dělení na primární, sekundární a terciární a bylo popsáno, které kroky je třeba udělat, aby byla ta která složka prevence úspěšně naplněna. Vzhledem k aktuálnosti tématu byla zmíněna taktéž problematika sexuálního zneužívání dětí na internetu.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1.

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-153-0.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

BOHUSLAV, Lukáš. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

BOHUSLAV, Lukáš. In: GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-615-0.

BRZEK, Antonín. *Sexuologie pro právníky*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-383-0.

CEJP, Martin a Alena MAREŠOVÁ. *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-074-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. In: VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-286-6.

HONZÁK, Radkin a František HONZÁK. *Čas psychopatů*. Praha: Galén, 2018. ISBN 978-80-7492-384-5.

- CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6.
- JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: aktuální problémy výchovy: [učební text pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy]*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-555-8.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Leges, 2013. ISBN 987-80-87576-64-9.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2020. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1.
- JELÍNEK, Jiří, Tomáš GRIVNA a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-87576-39-7.
- JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské smlouvy*. Praha: proFem, 2017. ISBN 978-80-904564-9-5.
- KUCHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.
- NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5.
- PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4332-5.
- PROCHÁZKA, Ladislav. In: PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4332-5.
- SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6.
- TÄUBNER, Vladimír. In: WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8.

VANÍČKOVÁ, Eva. Sexuální zneužití – retrospektivní svědecká výpověď žen. In: DUNOVSKÝ, Jiří, Petr WEISS a Ondřej TROJAN. *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí: sborník z konference East – West, Praha 1996*. Praha: Jan, 1997. ISBN 80-85529-31-9.

VEČERKA, Kazimír. In: GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti*. Praha: Grada, 2000. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-795-8.

WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.

ZAPLETAL, Josef. *Prevence kriminality*. 2., přeprac. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-200-5.

Seznam použitých odborných článků

GRÍVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, (10), 67–72. ISSN 1210-6348.

KISMODI, Eszter a kol. Sexual Rights as Human Rights: A Guide for the WAS Declaration of Sexual Rights. *International Journal of Sexual Health* [online]. 29(sup1) [cit. 2022-01-03]. ISSN 1931-762X. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/318384564_Sexual_Rights_as_Human_Rights_A_Guide_for_the_WAS_Declaration_of_Sexual_Rights

Seznam použitých internetových zdrojů

Bud' safe online. *Avast* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://www.avast.com/cz/besafeonline/pro-media>

Cena Gratias Tibi: Když to nechce, tak to nechce. *iVysílání* [online]. Praha: Česká televize, 2019 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12668432952-cena-gratias-tibi-2019/0/65684-konsent-kdyz-to-nechce-tak-to-nechce/>

Co nabízíme? *Rozkoš bez rizika* [online]. 2020 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://rozkosbezrizika.cz/co-nabizime/>

Diskriminace ve světě. *Amnesty International* [online]. [cit. 2022-01-05]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/lgbti/diskriminace-ve-svete>

E-bezpečí [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz>

Graf: Počet sexuálně zneužívaných dětí v České republice v letech 2000–2010. *Šance dětem* [online]. 9. 2. 2021 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/graf-pocet-sexualne-zneuzivanych-deti-v-ceske-republice-v-letech-2000-2010>

JELÍNEK, Jiří. *Kastrace od 21 let. Lepší než se stát zločincem?* [online]. 2016 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/kastrace-od-21-let-lepsi-nez-se-stat-zlocincem-20160707.html

JONÁŠOVÁ, Iveta. *Sexuální zneužívání dítěte* [online]. 4. 2. 2022 [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/sexualni-zneuzivani-ditete>

Kastrací devianta nevyлéčíme. Lépe se pak ale ovládá, říká sexuoložka. *iDnes* [online]. 4. 2. 2022 [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozhovor-se-sexuolozkou-sejbalovou.A160714_145316_domaci_zt

MACHKOVÁ, Alexandra. *Mýty a fakta o sexuálním zneužívání dětí* [online]. 1. 11. 2012 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/myty-fakta-o-sexualnim-zneuzivani-deti#prevence-rizikoveho-chovani-a-sexualni-vychova-v-rodine>

Mravy. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2022-01-05]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mravy>

O nás. *Proč jsme to nenahlásili* [online]. 2021 [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.procjsmetonenahlasili.org/onas>

Prevence kriminality. *MV ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>

Psychofyziologie lidské sexuality. In: *Wikiskripta* [online]. Strana naposledy editována 2021-02-11 [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: https://www.wikiskripta.eu/w/Psychofyziologie_lidsk%C3%A9_sexuality

Republikový výbor pro prevenci kriminality. *MV ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>

Sexuální násilí nebo obtěžování zažilo 39 % Čechů. *Persefona* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: http://www.persefona.cz/source/pdf/TZ_Persefona_vysledky_vyzkumu.pdf

Statistiky. *Stop znásilnění* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/statistiky>

WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. *Reprezentativní sociologické výzkumy sexuálního chování naší populace v roce 1993, 1998, 2003, 2008, 2013* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <http://www.persefona.cz/sexualni-nasili-nebo-obtezovani-zazilo-39-cechu>

What consent looks like? *Rainn* [online]. [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.rainn.org/articles/what-is-consent>

Znásilnění. *Policie ČR* [online]. Praha, 2021 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-znasilneni.aspx>

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019. *MV ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR [cit. 2022-01-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2019.aspx>

Seznam použitých právních předpisů

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí. (Istanbulská úmluva)

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Seznam použité judikatury

Nález Pl. ÚS 69/04

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 11 Tdo 294/2014

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 7 Tdo 1051/2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 8 Tdo 716/2020

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 3 Tdo 413/2008

Seznam ostatních zdrojů

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2018

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2019

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2020

Abstrakt

Mravnostní kriminalita a její prevence

Předkládaná diplomová práce se zabývá tématem mravnostní kriminality a možnostmi její prevence. Hlavním cílem práce je podání hlubšího přehledu této problematiky, současné právní úpravy, a to především s akcentem na sexuální trestné činy, jejich oběti a procesy viktimizace. Za tímto účelem je práce rozdělena do pěti na sebe navazujících kapitol, přičemž první čtyři kapitoly se v rovině teoretické věnují vybraným tématům, která s problematikou mravnostní kriminality souvisí. Pátá kapitola se zabývá konkrétními mravnostními trestnými činy.

V prvních kapitolách se diplomová práce věnuje pojmu lidské sexuality, lidského pohlavního pudu a proměnlivosti tolerovaných projevů sexuality ve společnosti i odrazu lidské sexuality v pojmu mravnosti. Následně je definována mravnostní kriminalita, vyjmenovány jednotlivé mravnostní trestné činy a možnosti jejich dělení dle různých kritérií.

Značný prostor je věnován tématu pachatele a především oběti mravnostních trestných činů, a to jak v optice trestněprávní, tak i kriminologické. V případě pachatelů je poskytnuto dělení na pachatele deviantní a nedevariantní. V případě obětí mravnostních trestných činů je poskytnuta legální definice tohoto pojmu a také pojetí viktimologické. Pozornost práce je zaměřena především na téma viktimizace a problematiku sekundární viktimizace a jejich jednotlivé mechanismy.

Samostatná kapitola se zabývá problematikou prevence mravnostní kriminality. Je podána definice prevence kriminality jako takové a představeno třídění dle různého obsahového zaměření. Diplomová práce následně nabízí jednotlivé možnosti prevence mravnostní kriminality, a to jak z pozice případných obětí a pachatelů, tak s ohledem na kriminologicky odlišné trestné činy, které do kategorie mravnostní kriminality spadají.

Poslední kapitola práce se věnuje dvěma vybraným mravnostním trestným činům, a to konkrétně trestnému činu znásilnění a pohlavního zneužití, jejich aktuální právní úpravě, mýtům a předsudkům, které se s nimi pojí a možnostem prevence těchto trestných činů.

Klíčová slova: mravnostní kriminalita, prevence, znásilnění, pohlavní zneužití, pachatel, oběť, viktimizace

Abstract

The Moral Crime and its Prevention

The submitted thesis deals with the topic of moral criminality and the options of its prevention. The main goal of this thesis is to give a deeper overview of this topic, the current legislative with an emphasis on sexual offences, its victims and the processes of victimization. The thesis is divided into five chapters, of which the first four are dealing with related topics on theoretical level, the last chapter deals with particular moral offences.

In the first chapters the attention is paid to the concept of human sexuality, human sexual instinct and the variability of tolerated manifestations of sexuality in society and the reflection of human sexuality in the concept of morality. Subsequently, moral crime is defined, individual moral offences are listed, and the division of these offences according to various criteria is provided.

Considerable space is provided to the topic of offenders and especially the victims of moral crime, both in criminal and criminological optics. In the case of offenders the division in to deviant and non-deviant offenders is given. In the case of victims of moral crime a legal definition is provided as well as the victimological concept. The attention of the thesis is focused especially on the issue of victimization and secondary victimization and its individual mechanisms.

Individual chapter deals with the issue of moral crime prevention. Definition of crime prevention as such is given and a classification according to different content is presented. The thesis also offers individual options of prevention of moral crime with regard to criminologically different offences that belongs into this category, as well as from the position of potential victims and offenders.

The last chapter deals with two representative moral offences, namely the offence of rape and sexual abuse, their current legislation, myths and prejudices associated with them and the possibilities of their prevention.

Keywords: moral crime, prevention, rape, sexual abuse, offender, victim, victimization